

Siseministri määruse „Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse alusel rahvusvahelise kaitse ja ajutise kaitse taotlemise ning elamisloa andmise kord“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga kehtestatakse

- 1) rahvusvahelise kaitse taotlemise ja kaitse äravõtmise kord;
- 2) rahvusvahelise kaitse saaja, ajutise kaitse saaja ja nende perekonnaliikme elamisloa taotlemise, andmise, pikendamise ja kehtetuks tunnistamise kord;
- 3) rahvusvahelise kaitse saaja, ajutise kaitse saaja ja nende perekonnaliikme elamisloa taotlemisel esitatavate andmete ja tõendite loetelu;
- 4) ajutise kaitse saaja ja tema perekonna liikme teise liikmesriiki üleviimisel esitatavate andmete loetelu.

Kehtiv siseministri 18.12.2015 määrus nr 18 „Pagulase ja täiendava kaitse saaja ning nende perekonnaliikme elamisloa taotlemise, andmise, pikendamise ja kehtetuks tunnistamise kord ning elamisloa taotlemisel esitatavate tõendite ja andmete loetelu“ muutub kehtetuks haldusmenetluse seaduse § 93 lõike 1 alusel välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse¹ (edaspidi VRKS) jõustumisega. Samuti muutub kehtetuks siseministri 18.12.2015 määrus nr 86 „Ajutise kaitse saaja ja tema perekonnaliikme elamisloa taotlemise, andmise, pikendamise ja kehtetuks tunnistamise kord ning elamisloa taotlemisel esitatavate tõendite ja andmete loetelu“. Seetõttu on vaja nimetatud määrustega sätestatud korrad uuel alusel kehtestada.

VRKS-i alusel rahvusvahelise kaitse ja ajutise kaitse taotlemise ning elamisloa andmise korra kehtestamise eesmärk on kiire, efektiivse ja ühetaolise rahvusvahelise kaitse menetluse tagamine. Eelnõu on kehtestatud VRKS § 48 lõike 2 ja § 76 lõike 9 alusel.

Eelnõuga kaasneb **positiivne mõju Eesti siseturvalisusele**. Paraneb riigi võimekus rahvusvahelise kaitse ja ajutise kaitse saaja ning nende perekonnaliikme elamisloa taotlusi menetleda, välja anda, pikendada ja kehtetuks tunnistada, kuna pannakse paika elamisloa taotlemisel esitatavate tõendite ja andmete loetelu ning elamisloa menetluse kord, mis tagavad ühetaolised ja kvaliteetsed menetlused. Samuti võtab riik läbi menetluskeskkonna kaasajastamise tõhusaid meetmeid oma elanike turvatunde tagamiseks ning riskide ennetamiseks ja maandamiseks.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Siseministeeriumi nõunikud Anneli Viks (anneli.viks@siseministeerium.ee) ja Eva Lillemäe (eva.lillemae@siseministeerium.ee).

Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Siseministeeriumi õigusnõunik Margit Veskimäe (margit.veskimae@siseministeerium.ee).

1.3. Märkused

¹ Riigikogu menetluses eelnõu 831 SE

Eelnõu on Riigikogu menetluses oleva välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse 831 SE rakendusakt. Lisaks on nimetatud seaduse rakendusaktid veel:

- 1) siseministri määrus „Kinnipidamiseks loa saamise taotluses esitatavate andmete ja tõendite loetelu“;
- 2) siseministri määrus „Rahvusvahelise kaitse andmise registri põhimäärus“;
- 3) siseministri määrus „Rahvusvahelise kaitse taotleja tunnistuse vorm ja sellele kantavate andmete loetelu“;
- 4) siseministri 1. juuli 2020. aasta määruse nr 25 „Eestis seadusliku aluseta viibivate ja viibinud välismaalaste andmekogu põhimäärus“ muutmise määrus;
- 5) siseministri 18. detsembri 2015. aasta määruse nr 81 „Elamislubade ja töölubade registri põhimäärus“ muutmise määrus;
- 6) siseministri 16. oktoobri 2014. a määruse nr 44 „Kinnipidamiskeskuse sisekorraeskiri“ muutmise määrus;
- 7) siseministri 4. detsembri 2015. aasta määruse nr 69 „Viisa andmise otsustamisel kooskõlastuse andmise kord ja tähtajad ning viisa andmise kooskõlastamiseks ja Euroopa Liidu ühtses viisainfosüsteemis andmete töötlemiseks pädevad asutused“ muutmise määrus;
- 8) siseministri 10. detsembri 2015. a määruse nr 71 „Viisaregistri põhimäärus“ muutmise määrus;
- 9) siseministri 13. augusti 2014. aasta määruse nr 34 „Kohanemisprogramm“ muutmise määrus;
- 10) sotsiaalministri 19. novembri 2013. aasta määruse nr 37 „Rahvusvahelise kaitse taotlejate majutuskeskuse sisekorraeskiri“ muutmise määrus;
- 11) sotsiaalministri 6. detsembri 2013. aasta määruse nr 40 „Rahvusvahelise kaitse taotleja ja väljasaadetava tervishoiuteenused“ muutmise määrus;
- 12) Vabariigi Valitsuse 23. detsembri 2021. aasta määruse nr 125 „Automaatse biomeetrilise isikutuvastuse süsteemi andmekogu põhimäärus“ muutmise määrus;
- 13) Vabariigi Valitsuse 16. juuni 2011. aasta määruse nr 77 „Alarm- ja jälitussõidukite loetelu, nende tähistamise ja liiklemise kord“ muutmise määrus.

Eelnõu on seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõu on seotud Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi *PPA*) rahvusvahelise kaitse andmise registri (edaspidi *RAKS*) arendamisega.

Eelnõu toetab „[Siseturvalisuse arengukava 2020–2030](#)“² tegevussuundi:

- „tagada kõrget lisandväärtust loovate oskustöölise ja tippspetsialistide sisserände ja Eestis seadusliku viibimise reeglite paindlikkus ning inimesekeskne lähenemine nii lühi- kui ka pikemaajaliseks saabumiseks ja viibimiseks“;
- „võtta kasutusele [---] tõhusad meetmed ebaseadusliku rände ennetamiseks ja avastamiseks ning selliste juhtude menetlemiseks“.

Eelnõu toetab „[Eesti Euroopa Liidu poliitika prioriteedid 2022-2025](#)“ raamdokumendis sätestatud, mille kohaselt:

- „EL-i rände- ja varjupaigasüsteemi paremaks toimimiseks tuleb kehtestada tulemuslikud piirimenetlused, et teha juba välispiiril vajalik taustakontroll ning kiirendada rahvusvahelise kaitse taotluste põhjendatused hindamist. Välja tuleb töötada EL-i ühised turvaliste riikide

² Siseministeerium. [Siseturvalisuse arengukava 2020–2030](#), lk 36.

ja turvaliste kolmandate riikide nimekirjad, mis võimaldaks kiirendada nende rahvusvahelise kaitse taotlejate menetlust ja tagasisaatmist, kes on saabunud turvalistest riikidest. Tagasisaatmisotsuseid tuleb vastastikku tunnustada ja kiirelt täitmisele pöörata.“

Eelnõu toetab **Euroopa Komisjoni (edaspidi EK) 12.06.2024. aasta teatisega rände- ja varjupaigaleppe ühise rakenduskava kohta**³, mille kohaselt:

- „on loodud EL- ühine raamistik ühisele tööprogrammile, mis hõlmab õigus- ja operatiivvaldkonna tulemusi, arutelustruktuure ning asjakohast operatiivtuge ja rahalist toetust. Rakenduskava on ühine kõigile liikmesriikidele ning kõigile rände- ja varjupaigaleppe õigusaktidele, mida on vaja rakendada, ning sellega püütakse saavutada ühine eesmärk kehtestada üleminekuperioodi lõpuks hästi ettevalmistatud uus süsteem.“

Eelnõu toetab „**Euroopa Liidu rahvusvahelise kaitse ja rändehalduse reformi Eesti riiklikku rakenduskava**“⁴, milles kirjeldatakse vastavalt EK 12.06.2024. a rakenduskava teatisele kõiki reformi tähtaegseks kohaldamiseks vajalikke, sealhulgas õigusloome tegevusi. Rakenduskava järgi on vaja õigusaktide muudatused jõustada 2026. aasta juuniks.

Eelnõu toetab „**Riiklikku varjupaiga- ja rändehaldusstrateegiat**“⁵, millega on kehtestatud varjupaiga- ja rändehalduse valdkonnas integreeritud poliitikakujundamise kaudu terviklik lähenemisviis rände haldamisele, mis ühendab nii sisserände sise- kui ka väliskomponente.

Eelnõu toetab „**EK 23.11.2023. aastal vastu võetud tegevuskava Dublini määruse rakendamise efektiivsuse tõstmiseks ja liikmesriikide parimate praktikate välja selgitamiseks**“⁶, mille alusel on liikmesriigid kokku leppinud töötada selle nimel, et vastutava liikmesriigi määramise üksuste töö protsesside ja efektiivsuse parandamine on määrava tähtsusega rahvusvahelise kaitse menetluse tõhustamiseks ja teisese rände tõkestamiseks. Nn Dublini rakenduskava peamine eesmärk on tõhustada välismaalaste üleandmist.

Eelnõu on seotud „**2021.–2027. aasta Euroopa Liidu integratsiooni ja kaasamise tegevuskavaga**“⁷, milles julgustatakse liikmesriike pakkuma pagulastele ja varjupaigataotlejatele, kellele tõenäoliselt antakse rahvusvaheline kaitse, võimalikult varajases etapis sobivaid individuaalseid eluasemelahendusi ning võimaldama varjupaigataotlejatel pärast rahvusvahelise kaitse saamist alustada sujuvalt iseseisvat elu.

Eelnõu on seotud „**Sidusa Eesti arengukavaga 2021–2030**“, mille eesmärk on „Eesti on sidus ja kaasav ühiskond“, mis seab sihtsiks ühiskonnas ühtekuuluvuse ja demokraatlike väärtuste kandmise sõltumata keele- ja kultuuritaustast. Eelnõu elluviimine toetab otseselt seda eesmärki, edendades kaasavat kohanemist- ja lõimumisteedkonda ning tugevdades ühiskonna sidusust ja elanike ühtekuuluvustunnet.

2. Eelnõu eesmärk

³ EK teatis „Rände- ja varjupaigaleppe ühine rakenduskava“. – [COM\(2024\) 251 final](#).

⁴ Siseministerium (06.12.2024, nr 11-1/82-1). [Euroopa Liidu varjupaiga- ja rändehalduse õigustiku reformi Eesti rakenduskava 2025–2026](#).

⁵ EK talituse töödokument „Dublini tegevuskava elluviimine. Dublini III määruse tõhususe suurendamine: heade tavade väljaselgitamine liikmesriikides“. – [SWD\(2023\) 390 final](#).

⁶ EK talituse töödokument „Dublini tegevuskava elluviimine. Dublini III määruse tõhususe suurendamine: heade tavade väljaselgitamine liikmesriikides“. – [SWD\(2023\) 390 final](#).

⁷ EK. [Integratsiooni ja kaasamise tegevuskava 2021–2027](#).

Eelnõu eesmärk on viia rahvusvahelise kaitse ja ajutise kaitse saaja ning nende perekonnaliikme elamisloa taotlemise, andmise ja pikendamise ning kehtetuks tunnistamise kord ning elamisloa taotlemisel esitatavate tõendite ja andmete loetelu kooskõlla Euroopa Liidu õigusaktide ning VRKS-iga.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb **25 paragrahvist** ja on jagatud **7 peatükiks**:

- 1. peatükk „Üldsätted“ (§-d 1–8);
- 2. peatükk „Taotluse andmed“ (§ 9);
- 3. peatükk „Elamisloa taotluse lisadokumendid“ (§-d 10–18);
- 4. peatükk „Elamisloa pikendamise taotlemine ja taotluse lisadokumendid“ (§-d 19–22);
- 5. peatükk „Rahvusvahelise kaitse äravõtmine ja elamisloa kehtetuks tunnistamine“ (§ 23);
- 6. peatükk „Taotleja teise liikmesriiki üleviimine“ (§ 24);
- 7. peatükk „Rakendussäte“ (§ 25).

Eelnõu 1. peatükis:

- reguleeritakse toimingute sooritamise seadust; seadustatakse nõuded taotluse esitamisele, menetluse võtmisele ja läbivaatamisele;
- kehtestatakse andmete ja dokumentide esitamise ning ärakuulamise ja muude toimingute ja otsuste teatavaks tegemise põhimõtted.

Eelnõu §-s 1 määratakse kindlaks määruse reguleerimisala. Määrusega kehtestatakse rahvusvahelise kaitse taotlemise ja kaitse äravõtmise kord, rahvusvahelise kaitse saaja, ajutise kaitse saaja ja nende perekonnaliikme elamisloa taotlemise, andmise, pikendamise ja kehtetuks tunnistamise kord, samuti rahvusvahelise kaitse saaja, ajutise kaitse saaja ja nende perekonnaliikme elamisloa taotlemisel esitatavate andmete ja tõendite loetelu ning ajutise kaitse saaja ja tema perekonna liikme teise liikmesriiki üleviimisel esitatavate andmete loetelu.

Senised kaks siseministri määrust (18.12.2015 määrus nr 18 „Pagulase ja täiendava kaitse saaja ning nende perekonnaliikme elamisloa taotlemise, andmise, pikendamise ja kehtetuks tunnistamise kord ning elamisloa taotlemisel esitatavate tõendite ja andmete loetelu“ ning 18.12.2015 määrus nr 86 „Ajutise kaitse saaja ja tema perekonnaliikme elamisloa taotlemise, andmise, pikendamise ja kehtetuks tunnistamise kord ning elamisloa taotlemisel esitatavate tõendite ja andmete loetelu“) liidetakse üheks, kuna nõutud andmekoosseis ja taotluse menetluse kord on neis suurel määral kattuvad ning seetõttu ei ole mõistlik sihtgruppidele erinevaid määrusi kehtestada.

Eelnõu §-ga 2 sätestatakse toimingute tegemise nõuded. Määruses nimetatud toiminguid sooritab taotleja isiklikult või seadusliku esindaja kaudu ning toimingu sooritamisel esitab seaduslik esindaja isikut tõendava dokumendi ja esindusõigust tõendava dokumendi.

Eelnõuga §-ga 3 kehtestatakse isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise nõuded. Need sätted on vajalikud, et arvestada Euroopa Liidu varjupaigareformi eesmärgi ja nõudeid.

Euroopa Liidu uue ühtse rahvusvahelise kaitse süsteemi õigusaktid, eeskätt määrused (EL) 2024/1348 (menetluse kohta), (EL) 2024/1347 (kvalifikatsiooni kohta) ning (EL) 2024/1351 (rändehalduse kohta) näevad ette selged menetluslikud standardid taotleja isiku tuvastamiseks, menetluses osalemiseks ning õiguste ja kohustuste tagamiseks. Isiklik osalemine menetluses on

oluline, et tagada taotleja nõuetekohane isiku tuvastamine, koguda vahetult taotlejalt asjakohast ja usaldusväärset teavet, hinnata isiku kaitsevajadusi ning täita biomeetriliste andmete kogumise kohustust. Isiklik osalemine vähendab identiteedipettuste riski, tagab, et otsused tehakse tegeliku taotleja suhtes ning toetab seeläbi avaliku korra ja riigi julgeoleku kaitset. Samuti vähendab isiklik toimingute tegemine põhjendamatute ja kolmandate isikute kaudu esitatud taotluste riski, aitab vältida süsteemi kuritarvitamist ning kiirendab menetlust, kuna vajalik teave saadakse vahetult taotlejalt. Rahvusvahelise kaitse taotluse saab esitada ainult isiklikult ka seetõttu, et kaugteel taotluse esitamine või Eesti välisesinduses taotluse esitamine on keelatud. Nimetatud keeld on sätestatud EL õiguse tasandil ning tuleneb muuhulgas ka rahvusvahelise kaitse taotleja terminist, mille üheks oluliseks elemendiks on eemal viibimine oma kodakondsusjärgsest riigist või asukohamaalt ning füüsiline viibimine riigis, kus rahvusvahelise kaitse taotlus esitatakse. Näiteks määruse (EN) 2024/1248 (menetluse kohta) artikli 26 lõike 1 kohaselt loetakse rahvusvahelise kaitse taotluse esitamise soov avaldatuks, kui kolmanda riigi kodanik või kodakondsuseta isik, sealhulgas saatjata alaealine, väljendab soovi saada liikmesriigilt rahvusvahelist kaitset. Seadusliku esindaja kaudu tegutsemise võimalus tagab samas alaealiste, piiratud teovõimega isikute ning muude haavatavate isikute õiguste kaitse.

Eelnõu §-ga 4 kehtestatakse rahvusvahelise kaitse taotluse ja tähtajalise elamisloa ning selle pikendamise taotluse menetlusse võtmise nõuded ja läbivaatamise tähtajad.

Rahvusvahelise kaitse sooviavalduse registreerimise ja taotluse menetlusse võtmise ja läbivaatamise tähtajad tulenevad määrustest (EL) 2024/1348 (menetluse kohta), (EL) 2024/1351 (rändehalduse kohta) ja (EL) 2024/1359 (kriisikalduse kohta). Nimetatud määrused kehtestavad liikmesriikidele kohustuse tagada, et sooviavaldus tuleb registreerida vähemalt viie päeva jooksul ning vastu võtta vähemalt 21 päeva jooksul ning taotlused võetakse menetlusse viivitamata ning vaadatakse läbi võimalikult kiiresti kuid hiljemalt kuue kuu jooksul ning kindlaksmääratud maksimaalse tähtaja jooksul, milleks on 21 kuud. Nimetatud tähtaegadele on kehtestatud ka erandid massilise sisserände olukorras. Näiteks sooviavalduse registreerimise tähtjaks on sellisel juhul 15 päeva ja taotluse esitamise tähtjaks kaks kuud. Rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise tähtaegade kehtestamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

1. menetluse kiirus ja tõhusus – otsus tuleb teha võimalikult kiiresti, tagades samas põhjaliku ja individuaalse hindamise;
2. EL õigusega kooskõla – arvestatakse nimetatud määrustes sätestatud maksimaalseid menetlustähtaegu, sealhulgas võimalikke pikendamise aluseid erandlikel asjaoludel;
3. proportsionaalsus – tähtajad peavad olema realistlikud ning võimaldada koguda ja hinnata kogu asjakohast teavet.

Tähtajalise elamisloa läbivaatamise tähtajad on vajalikud, et tagada isikule õigusselgus seoses tema viibimisõigusega, vältida olukordi, kus isiku õiguslik staatus jääb määramata ning tagada haldusmenetluse mõistlik kestus. Elamisloa pikendamise menetluses on oluline hinnata jätkuvat kaitsevajaduse olemasolu või muid elamisloa aluseks olevate asjaolude kestvust ning kontrollida võimalikke elamisloa väljastamist välistavaid asjaolusid.

Lõikega 1 reguleerutakse, et PPA-le esitatud taotlus võetakse menetlusse selle esitamise päeval kuid elektroonselt või Eesti välisesinduses esitatud taotlus võetakse menetlusse selle PPA-sse jõudmisele järgneval päeval. Elektroonselt on võimalik taotlused esitada elamisloa pikendamise taotlemise korral ning Eesti välisesinduses on võimalik elamisloa taotlus esitada ainult rahvusvahelise kaitse saaja perekonnaliikme elamisloa taotluse esitamise korral. Tähtaja erinevus on vajalik, sest viimati mainitud viisidel ei võta PPA taotlust vastu vahetult ning

vajalik on täiendav aeg, et esitatud taotlus koos esitatud dokumentidega üle vaadata ja menetlusse võtta.

Lõigetega 2 ja 3 reguleeritakse olukorda kui elamisloa taotleja ei ole taotlusel või koos taotlusega esitanud kõiki vajalikke andmeid või dokumente.

Lõike 2 kohaselt annab PPA taotlejale mõistliku aja puuduvate andmete või dokumentide esitamiseks. Selline mõistlik tähtaega antakse puuduste korral nii rahvusvahelise kaitse ja elamisloa taotlejale, perekonnaliikme elamisloa taotlejale kui elamisloa pikendamise taotlejale.

Rahvusvahelise kaitse taotleja puhul on andmete esitamiseks täiendava tähtaja andmine reguleeritud Euroopa Liidu ühise rahvusvahelise kaitse süsteemi õigustikus. Määruse (EL) (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 28 lõike 6 kohaselt peavad taotlejad võimalikult kiiresti esitama kõik nende valduses olevad andmed ja dokumendid, millele on osutatud määruse (EL) 2024/1347 artikli 4 lõikes 2, mis on vajalikud taotluse põhjendamiseks. Pärast taotluse esitamist, eelkõige isiklikul vestlusel, lubatakse taotlejal esitada taotluse läbivaatamise seisukohast asjakohaseid täiendavaid andmeid kuni nende taotlust käsitleva haldusmenetluses tehtud otsuse vastuvõtmiseni.

Seetõttu on vajalik arvestada, et rahvusvahelise kaitse taotlejal on õigus taotlust täiendada kogu menetluse vältel ka siis kui PPA ei ole selleks tähtaega määranud. Alates sooviavalduse registreerimisest algab taotluse esitamise tähtaja arvestus. Selleks tähtajaks on määratud 21 päeva. Selles etapis peab rahvusvahelise kaitse taotleja esitama võimalikult kiiresti kõik tema valduses olevad andmed ja dokumendid, mis on vajalikud taotluse põhjendamiseks ja täitmiseks. Taotlejat abistab alates sooviavalduse registreerimisest ka tasuta õigusabi andja. Taotleja võib täiendavalt andmeid esitada ka isikliku vestluse ajal ja peale seda.

Seoses andmete ja dokumentide esamisega rahvusvahelise kaitse menetluses tuleb täiendavalt arvestada, et rahvusvahelise kaitse taotluse menetlemisel on asjaolude tõendamise koormus jagatud pädeva asutusega st PPA-ga ning taotleja on kohustatud asjaolusid põhjendama ning ta ei ole kohustatud neid tõendama. Selline põhimõte kehtib seetõttu, et tagakiusaja või tõsise kahju tekitaja, näiteks kuritegeliku inimõigusi rikkuva riigi ametkond, püüab reeglina süsteemselt varjata oma kuritegeliku tegevuse elluviijaid, tegevuse viise, ulatust ja motive. Taotleja peab küll igakülgsest PPA-ga koostööd tegema asjaolude välja selgitamiseks kuid PPA ei tohi näiteks nõuda, et kaitse taotlejal tuleks pöörduda oma koduriigi poole andmete saamiseks ning ei tohi seda määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 7 alusel teha ka ise, sest see võib omakorda kaasa tuua taotleja või tema perekonnaliikmete tagakiusamise või tõsise kahju kannatamise.

Lõikega 3 sätestatakse, et lõikes 2 nimetatud juhul elamisloa taotluse menetlustähtaeg peatub seniks kuni puudused taotluses on kõrvaldatud. Nimetatud menetluse peatamine kehtib ainult perekonnaliikme elamisloa taotluse läbi vaatamisel ja rahvusvahelise kaitse alusel antud elamisloa pikendamise taotluse läbivaatamise korral tähtajaga kolm kuud ning ei kehti rahvusvahelise kaitse taotluse menetluse korral tähtajaga kuus kuud.

Lõige 3 ei rakendu rahvusvahelise kaitse taotluse menetlemisel, sest Euroopa Liidu ühise rahvusvahelise kaitse süsteemi õigustikuga reguleeritud rahvusvahelise kaitse menetluse kord ei võimalda rahvusvahelise kaitse menetlust üldjuhul peatada⁸, sealhulgas puuduste korral,

⁸ Peatamine on võimalik ainult ühel erandlikul juhul, milleks on ajutise kaitse kohaldamise olukorras vastavalt direktiivi 2001/55/EÜ (ajutise kaitse kohta) artiklile 17.

mistõttu peab menetlus igal juhul jätkuma ka siis kui PPA määrab tähtaja täiendavate asjaolude või tõendite esitamiseks. Sarnane menetluse jätkamise põhimõte kehtib ka vastutava liikmesriigi määramise menetluse korral, mil samal ajal peab paralleelselt jätkuma rahvusvahelise kaitse vajaduse välja selgitamine. Küll aga on võimalik põhjendatud asjaolude korral menetlustähtaja pikendamine. Kirjeldatud põhimõtted on EL õigustikus sätestatud menetluse kiirendamise eesmärgil. Määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 35 alusel võib rahvusvahelise kaitse taotluse lubatavus kesta 2 kuud ja kui taotlus on esitatud tagasisaatmise menetluses, siis 10 päeva; kiirendatud menetluse tähtaeg on kolm kuud ja sisuline tavapärane menetlus tuleb lõpule viia mitte hiljem kui kuue kuu jooksul. Samuti on sätestatud piiratud olukorrad, millal võib erandkorras ja viimase võimalusena taotluse menetlemise tähtaega pikendada, et varjupaigasüsteemi tõhusus tagada. Kui tähtaegadest ei suudeta kinni pidada, siis tuleb esitada abipalve Varjupaigaametile. Näiteks rahvusvahelise kaitse piirimenetluse korral on menetluse tähtjaks 12 nädalat, mis hõlmab nii vastutava liikmesriigi kindlaks tegemist kui halduskohtu menetlust. Nimetatud tähtaega on võimalik pikendada kuni 16 nädalani st nelja nädala võrra ainult sellisel juhul, kui inimene antakse üle teisele liikmesriigile määruse (EL) 2024/1351 (rändealduse kohta) alusel ning seda tähtaega arvestatakse kumulatiivselt st kahe liikmesriigi peale kokku.

Lõigetega 4–8 määratakse elamisloa taotluse läbi vaatamise tähtjajad olenevalt elamisloa liigist. Perekonnaliikme elamisloa esmakordse taotluse läbi vaatamise, perekonnaliikme elamisloa pikendamise taotluse ja rahvusvahelise kaitse saaja elamisloa pikendamise taotlus läbi vaatamise tähtjaks on kolm kuud. Juhul kui esitatakse korduv rahvusvahelise kaitse taotlus⁹, siis on uute asjaolude esitamise hindamiseks ja korduva taotluse menetlusse võtmise otsustamise tähtjaks 15 päeva. Nimetatud tähtaja puhul on lähtutud analoogiast rahvusvahelise kaitse piirimenetluse korraga, kus on otsuse tegemiseks samuti ette nähtud 15. päevane tähtaeg.

Lõikes 9 täpsustatakse lõigetes 4 kuni 8 sätestatud juhul tähtaja pikendamise võimalust ning sätestatakse, et juhul kui PPA tähtaega pikendab, siis on vajalik sellest taotlejat viivitamata kirjalikult teavitada ning põhjendada ja anda teada uus tähtaeg. Teavitus tuleb saata taotluses esitatud postiaadressil või e-posti aadressil.

Lõikega 10 sätestatakse, et rahvusvahelise kaitse taotleja elamisloa taotlus vaadatakse läbi rahvusvahelise kaitse taotlusega ühes menetluses. See tähendab, et välismaalane esitab korraga nii rahvusvahelise kaitse kui elamisloa taotluse ning sellise taotluse läbi vaatamisel lähtutakse EL õigustikus sätestatud tähtaegadest. Määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 35 kohaselt tuleb otsus taotluse lubatavuse kohta langetada 2 kuu jooksul ning turvalise kolmanda riigi aluse korral 10 tööpäeva jooksul. Sama artikli lõikes 2 sätestatud juhtudel võib neid tähtaegu pikendada. Kiirendatud menetlus tuleb lõpule viia 3 kuu jooksul ning sisuline menetlus tuleb lõpule viia hiljemalt 6 kuu jooksul. Sama artikli lõikes 5 ja 7 on sätestatud erandlikud olukorrad, millal menetluse tähtaega võib pikendada või otsustamist edasi lükata kuid ka sellisel juhul ei tohi menetlus kesta kauem kui 21 kuud kokku. Erinevalt kirjeldatust sätestab määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikkel 51 erineva tähtaja rahvusvahelise kaitse

⁹ Määruse (EL) 2024/1348 artikli 3 punkti 19 kohaselt on „korduv taotlus“ uus rahvusvahelise kaitse taotlus, mille esitamiseks avaldatakse soovi mis tahes liikmesriigis pärast eelmise taotluse kohta lõpliku otsuse tegemist, sealhulgas juhul, kui selle taotluse suhtes on tehtud selle sõnaselgelt või kaudselt tagasivõtmise tõttu keelduv otsus. Seega ei ole tegemist elamisloa pikendamise taotlusega vaid sama inimese esitatud uue taotlusega, kas samas või mõnes muus liikmesriigis. Selliste korduvate taotluste korral, mis jäetakse sisuliselt läbi vaatamata on taotlejal piiratud õigused võrreldes esimese taotlusega. Näiteks puudub õigus saada tasuta õigusabi. Näiteks kui taotlus menetlusse võetakse, siis lahendatakse see alati kiirendatud korras.

kohustusliku piirimenetluse korral. Selleks tähtajaks on 12 nädalat, mis hõlmab ka halduskohtu menetlust ning jätab PPA-le otsuse tegemiseks 15 päeva ning edasi kaebamiseks 5 päeva.

Eelnõu § 5 näeb ette, et juhul kui taotlejal ei ole tervislikel põhjustel ajutiselt või püsivalt võimalik üheltki sõrmelt sõrmejälgi võtta, kohaldatakse isikut tõendavate dokumentide seaduse § 15 lõike 1 alusel kehtestatud korda.

Sätte eesmärk on tagada õigusselgus ning ühtne ja proportsionaalne praktika olukordades, kus biomeetriliste andmete kogumine ei ole isikust tulenevatel tervislikel põhjustel võimalik. Määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta), määruse (EL) 2024/1351 (rändehalduse kohta) ja määruse (EL) 2024/1358 (Eurodac-süsteemi kohta) alusel on liikmesriigil kohustus koguda rahvusvahelise kaitse taotlejatelt biomeetrilisi andmeid isiku tuvastamiseks või isikusamasuse kontrollimiseks, menetluse korraldamiseks, vastutava liikmesriigi määramiseks ning Eurodac-süsteemi edastamiseks hiljemalt 72 tunni jooksul alates jälgede hõivamisest vähemalt kuueaastaselt välismaalaselt. Eurodac-süsteem on Euroopa Liidu andmebaas, mida kasutavad 31 Euroopa riiki, mida haldab alates 2013. aastast eu-LISA ning mis sisaldab enam kui 7 miljonit sõrmjälge ning on suuteline tegema enam kui 24 000 andmevahetust päevas. Euroopa Liidu ühise rahvusvahelise kaitse süsteemi rakendumisel 12.06.2026. alates Eurodac-süsteemis töödeldavate andmete hulk laieneb märkimisväärselt. Näiteks hõlmatakse ka ajutise kaitse saajate ja ümberasustatud välismaalaste biomeetria ning rändeotsuste ja reisidokumentide värvilised koopiad.

Ka perekonnaliikmetele elamisloa andmise ja pikendamise menetlustes kogutakse isiku tuvastamiseks või isikusamasuse kontrollimiseks biomeetrilisi andmeid, seda eeskätt direktiivist 2003/86/EC (perekonna taasühendamise kohta) ja määrusest (EL) 2024/1347 (kvalifikatsiooni kohta) tuleneva perekonna ühtsuse põhimõtte tagamiseks isiku usaldusväärseks tuvastamiseks või isikusamasuse kontrollimiseks. Elamisloa saanud perekonnaliikmetele antakse ka elamisloakaart, mis vastab Euroopa Liidu Nõukogu määrustes (EÜ) nr 1030/2002¹⁰ ja (EÜ) nr 380/2008¹¹ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrustes (EL) 2017/1954¹² ja 2019/1157¹³ sätestatud nõuetele ning Euroopa Liidu Nõukogu määruste (EÜ) nr 1030/2002 ja (EÜ) nr 380/2008 kohaselt vaja elamisloakaardi väljaandmiseks võtta kolmandate riikide kodanikelt biomeetrilised tunnused, milleks on näokujutis ja kaks sõrmejäljekujutist. Määruse (EL) 2024/1358 (Eurodac-süsteemi kohta) alusel tuleb edaspidi koguda sõrmejälgi ka ajutise kaitse saajatelt.

Andmete kogumisel tuleb arvestada isiku tervislikku seisundit ning inimväärikuse ja proportsionaalsuse põhimõtet. Viitamine isikut tõendavate dokumentide seaduse alusel kehtestatud korrale tagab ühtse regulatsiooni biomeetriliste andmete kogumise erandjuhtudeks, väldib dubleeriva või vastuolulise eriregulatsiooni loomist, võimaldab kasutada juba väljakujunenud menetlusstandardeid tervislikel põhjustel sõrmejälgede võtmise võimatuse

¹⁰ Euroopa Liidu Nõukogu 13. juuni 2002. aasta määrus (EÜ) nr 1030/2002, millega kehtestatakse ühtne elamisloavorm kolmandate riikide kodanike jaoks. – [ELT L 157, 13.06.2002, lk 1–7](#).

¹¹ Euroopa Liidu Nõukogu 18. aprilli 2008. aasta määrus (EÜ) nr 380/2008, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1030/2002, millega kehtestatakse ühtne elamisloavorm kolmandate riikide kodanike jaoks. – [ELT L 115, 18.04.2008, lk 1–7](#).

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2017. aasta määrus (EL) 2017/1954, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 1030/2002, millega kehtestatakse ühtne elamisloavorm kolmandate riikide kodanike jaoks. – [ELT L 286, 25.10.2017, lk 9–14](#).

¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta määrus (EL) 2019/1157 liidu kodanike isikutunnistuste ning vaba liikumise õigust kasutavatele liidu kodanikele ja nende pereliikmetele väljaantavate elamislubade turvalisuse suurendamise kohta. – [ELT L 188, 12.07.2019, lk 67–78](#).

hindamisel ja dokumenteerimisel ning tagab, et isiku terviseseisundist tulenev erand on nõuetekohaselt tuvastatud ja põhjendatud.

Eelnõu §-s 6 määratakse taotlusele ja selle lisadokumentidele esitatavad nõuded.

Lõigetes 1–3 sätestatakse taotlusele esitatavad nõuded. Tegemist on standardsete nõuetega PPA-le esitatavate taotluste suhtes. Kui tegemist on paberil esitatava taotlusega, siis peab see olema esitatud loetavas kirjas ning sellel ei tohi olla parandusi, et vältida võimalikku andmete väärti mõistmist. Rahvusvahelise kaitse ning seetõttu ka elamisloa menetluses on PPA kohustus korraldada tõlge, mistõttu võib välismaalane esitada taotluse mistahes talle arusaadavas keeles. Kui taotlus täidetakse iseteeninduses, siis saab taotluse täita kas eesti keeles või inglise keeles. Sellisel juhul on eelduseks, et taotleja on omandanud eesti keele piisaval tasemel, mis võimaldab elamisloa pikendamise taotluse esitamist või äärmisel juhul ollakse võimelised seda tegema inglise keeles. Ka selles osas on tegemist standardse nõudega, et inimese nimi peab taotlusel olema kirjutatud vastavalt tema isikut tõendavas dokumendis kirjutatud ladinatähelisele nimekujule, et vältida identiteedikonfliktide tekkimist.

Lõikega 4 sätestatakse fotole esitatud nõuded ja **lõikega 5** sätestatakse, et iseteeninduses taotluse esitamise korral võib originaaldokumendi asemel esitada selle koopia. **Lõikega 7** täpsustatakse, et sellisel juhul kinnitab taotleja allkirja andes, et tegemist ei ole valeandmetega ja esitatud koopia vastab originaalile. See hõlbustab taotleja asjaajamist PPA-ga. Taotleja ei pea allkirjastama kõiki dokumendi koopiaid, et kinnitada nende vastavust originaaldokumendile, piisab taotluse allkirjastamisest.

Lõikega 6 sätestatakse, et juhul kui PPA-le on andmed kättesaadavad riiklikest andmekogudest, siis ei pea taotleja neid uuesti esitama. Säte on vajalik selleks, et tagada andmete minimaalsuse põhimõte ehk taotlemisel tuleb esitada üksnes andmed, mis ei ole PPA-le eelmisest elamisloa taotlemisest teada või kättesaadavad teistest riiklikest andmekogudest.

Lõikega 8 täpsustatakse, et kui tegemist on rahvusvahelise kaitse saaja perekonnaliikme elamisloa taotlejaga, siis taotlust allkirjastades kinnitab taotleja automaatselt ka seda, et kaitse saaja juurde elama asuv perekonnal on nõuetele vastav ravikindlustuse leping või ta on ravikindlustuse seaduse kohaselt kohustusliku ravikindlustatud. Selline kinnitamine on vajalik, et elamisloa taotluse esitajale teadvustada, et tema perekonnaliikmed on ise kohustatud katma enda tervishoiu tagamisega seotud kulud. Vastav nõue tuleneb ka VRKS § 46 lõike 2 punktist 3. Samuti hõlbustab see taotleja asjaajamist PPA-ga, kuna neid asjaolusid tõendavaid dokumente ei pea PPA-le eraldi esitama.

Eelnõu §-s 7 käsitletakse allkirjanäidisega seonduvat.

Lõigetega 1 ja 2 sätestatakse, et vähemalt 15-aastase taotleja annab oma käega taotlusele allkirjanäidise, kuid 7-14 aastane taotleja võib seda teha soovi korral. Siinjuurde on oluline märkida, et allkirjanäidise andmise õigus ei ole seotud taotluse esitamise õigusega. Sarnaselt rahvusvahelise kaitse taotlusega loetakse ka teiste EL õigustiku või VRKS alusel elamisloa taotluse või selle pikendamise kontekstis alla 18-aastane laps alaealiseks, kes ei tohi ilma eestkostjata taotlust esitada, kuid peab olema taotluse esitamise juures kui täiskasvanud eestkostja seda tema eest teeb.

Lõikega 3 sätestatakse tehnilised nõuded allkirjanäidise andmisele ning lõikega 4 täpsustatakse, et kui iseteeninduses esitatakse elamisloa pikendamise taotlus, siis ei pea allkirjanäidist andma.

Eelnõu §-s 8 sätestatakse esitatud andmete õigsuse kinnitamine.

Lõikes 1 määratakse, et allkirjastada tuleb kõik taotluse leheküljed ja sellega kinnitatakse et kõik andmed on õiged ning taotlusele ei ole lisatud võltsitud dokumente. **Lõikes 2** täpsustatakse, et iseteeninduses taotluse esitamise korral tähendab allkirja andmine ka kinnitust, et valeandmeid ei ole esitatud ning **lõikega 3** täpsustatakse, et kui tegemist on olukorraga, kui taotleja ei ole võimeline allkirja andma, siis jäetakse need väljad tühjaks ja PPA ametnik teeb RAKS-i märke nende väljade täitmata jätmise põhjuse kohta.

Eelnõu 2. peatükis ja §-s 9 määratakse kindlaks taotlustes esitatavate andmete koosseis.

Eelnõu §-s 9 nimetatud andmed vastavad käesolevas määruses sätestatud ulatuses RAKS-i põhimääruses sätestatud andmetele, sest selles registris töödeldakse rahvusvahelise kaitse ja elamisloa taotluse menetluse andmeid ning sellele lisaks ka vastutava liikmesriigi menetluse andmeid, ümberpaigutamise menetluse andmeid ja ümberasustamise menetluse andmeid.

Rahvusvahelise kaitse ja elamisloa taotlemise menetluses töödeldavate andmete vajalikkus on detailselt selgitatud ka EL õiguses, eelnõu 831SE seletuskirjas ja RAKS-i põhimääruse seletuskirjas.

Järgnevalt on esitatud kokkuvõtlik märksõnadega loetelu Euroopa Liidu ühise rahvusvahelise kaitse süsteemi õigustiku alusel töödeldavatest peamistest andmetest õigusakti, andmeliigi ja andmete töötlemise eesmärgi kaupa.

Tabel 1. Töödeldavate andmete lihtsustatud ülevaade (autor: SIM)

Õiguslik alus	Töötlemise eesmärk	Andmeliik	Kogutavad andmed
(EL) 2024/1347 artikkel 4 (EL) 2024/1348 artikkel 27, 55	Isiku tuvastamine, menetluse ja õiguste jälgitavus	Üldandmed	Eesnimi, perekonnanimi, Eesti isikukood, sünniaeg, sugu, emakeel, kodakondsus, kontaktandmed, kehtivuse kaotanud nimed, perekonnaseis, allkirjanäidis
(EL) 2024/1347 artikkel 4 (EL) 2024/1348 artikkel 55	Perekonna taasühendamine, kaitse vajaduse ja staatuse kindlakstegemine	Perekonna liikmed	Lapse, vanema, vanavanema, abikaasa või registreeritud elukaaslase, eestkostja nimi, Eesti isikukood ja sünniaeg, kontaktandmed, ülalpeetavate arv, varasemad abielud ja kooselud
(EL) 2024/1347 artikkel 24 (EL) 2024/1348 artikkel 55 (EL) 2024/1347 artikkel 26, 29	Kaitsevajaduse ja staatuse kindlakstegemine, vastutava liikmesriigi määramine, Eurodac-süsteemis andmete registreerimine	Elamisloa ja taotluse andmed, alus, otsuse tegemise ja kättetoimetamise andmed, vaidlustamine	Sooviavalduse esitamise kuupäev ja koht, registreerimise number, menetlusse võtnud ametniku nimi, lisatud dokumendid, riigilõivu info, elamisloa liik ja kehtivusaeg, taotluse õiguslik alus
(EL) 2024/1347 Artikkel 4 lg 2 b vii	Korduvate taotluste tuvastamine, vastutava		Sooviavalduse registreerimise koht ja kuupäev, menetluse seis ja

(EL) 2024/1348 Artikkel 55(EL) 2024/1351 Artikkel 51 lg 1g (EL) 2024/1358 artikkel 17 lg 1 g, lg 2 j–k	liikmesriigi määramine, ümberasustamine, solidaarsusmehhanism, Eurodac- süsteem	Varasemate taotluste andmed	tulemus, dokumendid ja tõendid, isikliku vestluse andmed, lubatavus, juures viibinud isiku andmed
(EL) 2024/1348 Artikkel 24 (EL) 2024/1358 artikkel 15 lg 2	Hinnata rahvusvahelise kaitse vajadust, toetada otsuse tegemist	Meditsiinilise läbivaatuse andmed	Meditsiinilise läbivaatuse tulemused, mis viitavad tagakiusamisele või tõsisele kahjule
(EL) 2024/1348 artikkel 33–34, artikkel 55	Vastuvõtutingimuste ja järelevalve tagamine	Majutus ja liikumisvabaduse piiramine	Majutuse otsus, majutuskoha liik ja koht, algus- ja lõppkuupäev, pakkuja, eemalviibimise info. Liikumisvabaduse piirang: otsus, kohaldamise alus, ulatus, vaidlustamine
(EL) 2024/1348 artikkel 18 (EL) 2024/1347 artikkel 22	Taotleja õiguste kaitse ja korrektne menetlus	Õigusabi ja esindajad	Esindaja nimi, määramise kuupäev, kontaktandmed
(EL) 2024/1348 artikkel 24 (EL) 2024/1347 artikkel 4 EL Põhiõiguste Harta artiklid 1, 18, 24	Kaitsevajaduse hindamine, alaealiste ja saatjata alaealiste kaitse, otsuse tegemise toetamine	Muud olulised asjaolud	Tagakiusamise ja tõsise kahju kirjeldus sealhulgas andmed rassi, rahvuse, usu, poliitilise meelsuse ja sotsiaalsesse gruppi kuulumise kohta, andmed hariduse, sotsiaalmeedia kontode kohta ja eluloolised andmed, ütluste usutavuse hindamine, saatjata alaealiste vanemate otsimise andmed, tõlkimise ja tutvustamise andmed, andmed kriminaalkorras karistatuse kohta ja muu esitatud oluline info
(EL) 2024/1348 artikkel 55 (EL) 2024/1347 artikkel 4	Riigi julgeoleku ohu riski hindamine	Julgeoleku ohu ja sõjaväega seotuse andmed	Teenistus välisriigi relvajõududes, kaadrisõjaväelasena, luure- või julgeolekuteenistuses, osalemine sõjaväelistes operatsioonides, kuulumine relvastatud organisatsioonidesse või terroristlikku ühendusse, tulirelva või lõhkematerjaliga kokkupuude
(EL) 2024/1358 artiklid 15–17	EL tasandi koordineeritud menetlus, taotlejate tuvastamine, rahvusvahelise kaitse poodlemise ja teisese liikumise vältimine	Eurodac ja EL tasandi andmed	Biomeetrilised andmed, korduvate taotluste tuvastamine, tagakiusamisest keeldumise ja kehtetuks tunnistamise asjaolud

Paragrahvi 9 lõikes 1 on loetletud rahvusvahelise kaitse ja elamisloa taotluse esitamiseks vajalikud andmed. Nimetatud andmed tuleb esitada kõikidel VRKS alusel elamisloa või selle pikendamist taotlevatel välismaalastel olenemata asjaolust, kas tegemist on rahvusvahelise

kaitse ja elamisloa taotlejaga, ajutise kaitse saajate gruppi kuuluva elamisloa taotlejaga või rahvusvahelise kaitse saaja perekonnaliikme elamisloa taotleva välismaalasega. Nimetatud loetelu hõlmab andmeid, mida on vajalik esitada nii rahvusvahelise kaitse sooviavalduse registreerimisel kui taotluse esitamisel koos seda toetavate dokumentidega. PPA-l on võimalik otsustada, milliseid loetletud andmetest tuleb taotlejal esitada sooviavalduse registreerimisel ja milliseid andmed taotluse esitamisel. Samuti on PPA-l võimalik otsustada nimetatud toimingud liita üheks toiminguks. Sellisel juhul küsitakse kõiki loetletud andmeid koos ja arvestatakse Euroopa Liidu ühise rahvusvahelise kaitse süsteemi õigusaktides sätestatud täiendavate garantiidega taotlejale, sealhulgas näiteks kohustusega võimaldada õigusabi taotluse esitamiseks ja kohustusega võimaldada täiendavate dokumentide ja tõendite esitamist alles isikliku vestluse toimumise ajal.

Määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 27 lõike 1 punkti a kohaselt tuleb registreerida taotleja nimi, sünniaeg ja -koht, sugu, kodakondsus või kodakondsuse puudumine, määruse (EL) 2024/1351 artikli 2 punktis 8 määratletud pereliikmed ning alaealiste puhul nimetatud määruse artikli 2 punktis h määratletud õed-vennad või sugulased, kes viibivad liikmesriigis, kui see on asjakohane, ning muud taotleja isikuandmed, mis on asjakohased seoses rahvusvahelise kaitse menetluse ja vastutava liikmesriigi määramisega. Sama sätte punkti d kohaselt tuleb registreerida taotleja asukoht või elukoht või aadress ning olemasolu korral telefoninumber ja e-posti aadress, mille abil taotlejaga saab ühendust võtta.

Määruse (EL) 2024/1351 (rändealduse kohta) artikli 51 lõike 2 punkti a kohaselt tuleb andmevahetuses hõlmata taotleja ja vajaduse korral tema pereliikmete, sugulaste või teiste omaste isikuandmeid, nimelt täielik nimi ja vajaduse korral endised nimed; hüüdnimi või varjunimed; praegune ja endine kodakondsus; sünniaeg ja -koht. Määruse (EL) 2024/1358 (Eurodac-süsteemi kohta) artikli 17 lõike 1 punkti c kohaselt tuleb sisestada taotleja perekonnanimed, eesnimed, sünnijärgne nimi või nimed ja varem kasutatud nimed ning kõik varjunimed.

Kodakondsuse või selle puudumise andmed on vajalikud välismaalase isiku ja päritolu tuvastamiseks. Samuti on vajalikkus sätestatud määruse (EL) 2024/1351 (rändealduse kohta) artikli 51 lõike 2 punktis a; määruse (EL) 2024/48 (menetluse kohta) artikli 27 lõike 1 punktis a; määruse (EL) 2024/1347 artikli 4 lõike 2 punktis b(v); määruse (EL) 2024/1358 (Eurodac-süsteemi kohta) artikli 17 lõike 1 punkti d ning teiste Euroopa Liidu rahvusvahelise kaitse süsteemi õigusaktide kohaselt. Taotleja kodakondsuse või selle puudumise tuvastamine on rahvusvahelise kaitse menetluse üks keskseid asjaolusid, sest rahvusvahelise kaitse vajadust hinnatakse taotleja kodakondsusjärgse riigis või asukohariigis toimuva olukorra valguses. Samuti hinnatakse kodumaale tagasi pöördumise võimalikke tagajärgi. Juhul kui taotleja on mitme riigi kodanik, siis tuleb võimalikku tagakiusamise või tõsise kahju kannatamise riski hinnata kõikides nendes riikides. Kodakondsus võib olla aluseks menetlusliigi valimisel (prioriteetne menetlus, kiirendatud menetlus, piirimenetlus).

Emakeele andmed on vajalikud inimese tausta hindamiseks ja EL ühtse rahvusvahelise kaitse süsteemi õigustiku rakendamiseks. Määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 8 kohaselt tuleb taotlejat teavitada keeles, millest ta aru saab või millest arusaamist võib temalt eeldada. Sama määruse artikkel 13 lõike 5 kohaselt tuleb isikliku vestluse jaoks tagada tõlgi ning võimaluse korral ka kultuurilise vahendaja kohalolu. Suhtlemiskeeleks on keel, mida taotleja eelistab, välja arvatud juhul, kui on mõni teine keel, millest taotleja aru saab ja milles ta on võimeline selgelt suhtlema. Seetõttu on vajalik teada, milline on taotleja emakeel ning

millistes võõrkeeltes ta on suuteline menetlustoimingute ajal suhtlema, et PPA saaks korraldada vajaliku tõlke.

Hariduse ja õppimise andmed on olulised selleks, et teada inimese tausta ning seeläbi tagada selle inimese konkreetsete vajaduste asjakohane käsitlemine. Hariduse andmete alusel saab hinnata olukorda koduriigis ja menetlusliku lähenemise viisi valimisel, näiteks kasutatakse lihtsamat sõnavara või lühemaid lauseid, hariduse andmete alusel saab hinnata ka võimalikku ohtu avalikule korrale ja julgeolekule, näiteks olukorras kui inimene on läbinud sõjaväelise väljaõppe. Samuti on nimetatud andmeid vaja töödelda selleks, et vastavalt määrusele (EL) 2024/1351 (rändehalduse kohta) määrata kindlaks vastutav liikmesriik.

Töötamise ja ettevõtlusega tegelemise andmed on vajalikud välismaalase ütluste usutavuse ja tausta hindamiseks ning kaitse vajaduse üle otsustamiseks. Samuti vastuvõtu korraldamiseks ja võimaliku menetlusliku eritagatise vajaduse või vastuvõtu erivajaduse üle otsustamiseks. Töötamise andmed võivad olla olulised kaitsevajaduse hindamisel kui tagakius on suunatud teatud elukutse esindajate suhtes. Samuti avaliku ohu ja julgeoleku ohu hindamisel, kui inimene on töötanud näiteks julgeoleku asutuses või on olnud tööalaselt sellise asutusega seotud.

Sotsiaalmeedia kontode andmed on vajalikud, et hinnata nii taotleja tausta kui ka tema esitatud andmete usaldusväärsust ning veenduda, et taotleja ei kujuta ohtu riigi julgeolekule ega avalikule korrale. Selliste andmete küsimine on kooskõlas määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) põhjenduspunkti 22 ja artikli 9 lõikega 5, määruse (EL) 2024/1347 (kvalifikatsiooni kohta) artikli 4 lõikega 1 ja VRKS §-ga 104. Näiteks võib taotleja sotsiaalmeedia kontode andmetena esitada sotsiaalmeedia keskkonna kasutajakonto lingi. Sotsiaalmeedia keskkondadeks võivad olla näiteks Facebook, YouTube, Instagram, Qzone, Weibo, Twitter, Reddit, Pinterest, Ask.fm, Tumblr, Flickr, VK, Odnoklassniki, Meetup, Amazon jne. m

Kriminaalkorras karistatuse andmed on vajalikud, et hinnata, kas konkreetse inimese suhtes esineb rahvusvahelise kaitse ja elamisloa andmisest keeldumise alus või kaitse ära võtmise alus või elamisloa pikendamise keeldumise alus. VRKS § 43 kohaselt antakse välismaalasele elamisluba kui ei esine pagulasena või täiendava kaitse saajana tunnustamist välistavat asjaolu või rahvusvahelise kaitse andmisest keeldumise asjaolu. Määruse (EL) 2024/1347 (kvalifikatsiooni kohta) artikli 23 lõike 3 kohaselt ei anta elamisluba pereliikmele, kelle suhtes on välistatud või välistatakse sama määruse III ja V peatüki kohane rahvusvaheline kaitse. Artikli 24 lõike 5 kohaselt võib elamisloa kehtetuks tunnistada või selle pikendamisest keelduda üksnes juhul, kui nad on võtnud ära pagulasseisundi kooskõlas artikliga 14 või täiendava kaitse seisundi kooskõlas artikliga 19. Viidatud sätete kohaselt võetakse rahvusvaheline kaitse ära kui kolmanda riigi kodanik või kodakondsuseta isik on eriti raskes kuriteos lõpliku otsusega süüdi mõistetud ning kujutab endast ohtu asjaomase kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku asukohaliikmesriigi ühiskonnale. Sama määruse artiklite 12 ja 17 kohaselt ei anta kaitset ja elamisluba välismaalasele, kes on enne Eestisse sisenemist pannud toime raske kuriteo või on pärast saabumist süüdi mõistetud raske kuriteo toimepanemise eest või väljaspool varjupaigariiki pannud toime raske mittepoliitilise kuriteo enne pagulasena vastuvõtmist, see tähendab enne kolmanda riigi kodanikule või kodakondsuseta isikule pagulasseisundi andmist; rasketeks mittepoliitilisteks kuritegudeks võib liigitada eriti julmad teod, isegi kui need on toime pandud väidetavalt poliitilisel eesmärgil.

Perekonnaliikmete teave on vajalik rahvusvahelise kaitse vajaduse hindamiseks ja perekonna ühtsuse ning lapse huvide esikohale seadmise põhimõtete täielikuks austamiseks.

Perekonnaliikme määratlemisel lähtutakse Euroopa Liidu ühtse rahvusvahelise kaitse süsteemi õigusaktidest ja VRKS-i §-st 6. Perekonnaliikmete kohta kogutakse teavet muuhulgas määruse (EL) 2024/1347 (kvalifikatsiooni kohta) artikli 4 lõike 2 punkti b alapunkti iii ja artikli 23 alusel, määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 45, määruse (EL) 2024/1351 (rändehalduse kohta) artikli 23 lõike 4 ja artikli 28 alusel. Samuti näiteks määruse (EL) 2024/1350 (ümberasustamise kohta) artikli 5 lõike 4 eesmärgist tulenevalt.

Rahvusvahelise kaitse või ajutise kaitse saaja kohta on vaja koguda teavet, mis puudutab võimalikku riigi julgeoleku ohustamist, et hinnata taotleja või tema perekonnaliikme võimalikku riskikäitumist ning tagada liikmesriigi kodanike turvalisus. Kuritegelikkus -, terroristlikku- või äärmusrühmitusse kuulumise andmete töötlemine tuleneb määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artiklitest 26–33, määruse (EL) 2024/1351 (rändehalduse kohta) artiklitest 40 jj ja määruse (EL) 2024/1347 (kvalifikatsiooni kohta) artiklitest 17 ja 18. Määratud andmete töötlemine võimaldab tagada julgeolekut ja kaitsta avalikku korda.

Kontaktandmed Eestis on vajalikud selleks, et juhul kui PPA ei ole taotleja majutusk kohta kindlaks määranud ja taotleja liikumisvabadust piiranud ning on lubanud taotlejal elada tema valitud majutuskohas, siis oleks võimalik taotlejaga ühendust võtta. Sealhulgas on see vajalik, et teda menetlustoiminguteks PPA-sse kohale kutsuda või talle menetlusega seotud teateid või dokumente kätte toimetada.

Rahvusvahelise kaitse ja elamisloa taotluse menetluse korral puudub ammendav loetelu andmetest ja dokumentidest, mida välismaalane peab esitama, sest tagakiusamise ja tõsise kahju tekkimise kohta objektiivsetel põhjustel reeglina tõendid puuduvad. Samuti võivad objektiivsetel põhjustel puududa dokumendid peresidemete tõendamiseks ja muude oluliste faktide tõendamiseks või sündmuste aset leidmise kohta. Samuti on taotlust menetleval asutusel st PPA-l keelatud asjaolude kontrollimiseks võtta ühendust taotleja koduriigiga ning teatavaks ei tohi saada ka rahvusvahelise kaitse taotlemise fakt. Samuti võib rahvusvahelise kaitse saaja asukohta paljastada tema perekonnaliikmete asukoht, mistõttu tuleb ka perekonnaliikmete menetluse teave hoida konfidentsiaalsena. Seetõttu on eriti oluline, et PPA võtaks arvesse kõik asjaolud ja tõendid, nii otsesed kui kaudsed andmed, mida taotleja ise peab vajalikuks ja suudab endaga seotud asjaolude põhjendamiseks esitada. Näiteks ilukirjanduslikud teosed, visuaalse kunsti teosed (näiteks poliitilise sisuga film), käsitöölised esemed ja muud sarnased esemed ja andmed, mis võivad tõendada näiteks taotleja meelsust ja etnilist kuuluvust. Näiteks ajalehe artiklid, kus on kajastatud inimese opositsiooniline tegevus või fotod, kus inimene osaleb võimude keelatud sündmusel või on perekonna keskel. Seetõttu on vajalik sätestada, et taotleja saab esitada ka muud vajalikku teavet, mida ta ise peab vajalikuks esitada.

Kokkuvõtlikult on lõikes 1 nimetatud põhjandmed, mis on vajalikud välismaalase rahvusvahelise kaitse ja elamisloa taotleja või ajutise kaitse saaja elamisloa ja kaitse saaja perekonnaliikme elamisloa taotleja isiku tuvastamiseks ja isikusamasuse kontrollimiseks ning rahvusvahelise kaitse vajaduse ja elamisloa ning selle andmist välistavate asjaolude hindamiseks ning vastavate menetluste läbiviimiseks.

Paragrahvi 9 lõikes 2 reguleeritakse täiendavad elamisloa taotlemiseks vajalikud andmed, mis tuleb esitada ainult tähtjalise elamisloa taotlemisel.

Eelmised ja muud nimed on vajalikud taotlejaga seotud tagakiusamise asjaolude põhjendatuse hindamiseks, välismaalase tausta hindamiseks ning teatud juhtudel ka isiku tuvastamiseks.

Eelmised kodakondsused on vajalik teave kodakondsuse hindamisel ja kodakondsusetuse üle otsustamiseks. EL rahvusvahelise kaitse süsteemi õigusaktid kehtivad nii kolmanda riigi kodanike kui kodakondsuseta inimeste suhtes.

Isanimi on vajalik välismaale isiku tuvastamiseks. Määruse (EL) 2024/1358 (Eurodac-süsteemi kohta) artikli 17 lõike 1 punkti c kohaselt tuleb sisestada taotleja kõik perekonnanimed, eesnimed, sünnijärgne nimi või nimed ja varem kasutatud nimed ning kõik varjunimed. Ka muudes EL rahvusvahelise kaitse süsteemi õigusaktides on sätestatud, et vajalik on taotleja täielik nimi. Kui isanimi on dokumenti kantud, siis on täieliku nime osaks ka isanimi.

Soo, sünniaja ja sünnikoha andmed (riigi täpsusega) on vajalikud isiku tuvastamiseks ning kuuluvad samuti Eurodac-süsteemi kantavata andmete hulka. Muuhulga tuleb need andmed esitada ka määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 27 lõike 1 punkti a kohaselt.

Elamisloa alus tuleb märkida, et eristada, kas välismaalane taotleb elamisluba rahvusvahelise kaitse alusel, ajutise kaitse alusel või perekonna taasühinemise alusel.

Kontaktandmed välisriigis ja päritoluriigis võimaldavad hinnata taotleja päritolu, ütlusi reisiteekonna kohta ning tausta kohta. Rahvusvahelise kaitse taotleja ning tema perekonnaliikme elamisloa taotleja korral ei ole andmete kontrollimisel lubatud võtta ühendust taotleja päritoluriigiga, viisil, mis võiks teatavaks teha fakti, kus välismaalane asub ja millisel alusel ta Eestis elamisluba taotleb ega viisil, mis võib muu moel taotlejat või temaga seotud inimesi ohtu seada.

Eelnõu §-i 9 lõikes 3 loetletakse andmed, mis tuleb täiendavalt sama §-i lõikele 1 esitada ainult rahvusvahelise kaitse taotlejal.

Enamik nimetatud andmetest kattub lõikes 2 nimetatud andmetega. Neile on lisatud täiendavad andmed, mida on vajalik koguda rahvusvahelise kaitse vajaduse hindamiseks, nagu sooidentiteedi andmed, reisiteekonna ja päritoluriigi andmed, eriliiki isikuandmed, muude võõrkeelte oskus, andmed varasemate viisade kohta, menetlusliku eritagatise ja vastuvõtu erivajaduse andmed, varasemate rahvusvahelise kaitse taotluste andmed ja rahvusvahelise kaitse taotlemise põhjused.

Punktis 5 nimetatud sooidentiteedi andmeid on vajalikud kaitsevajaduse hindamiseks kui tagakiusamise põhjuseks on taotleja seksuaalne sättumus, sugu, sooroll, sooväljendus või sooidentiteet. Sooidentiteet võib olla ka menetlusliku eritagatise või vastuvõtu erivajaduse hindamisel oluline asjaolu. Tagakiusamise alused on reeglina kombineeritud. Näiteks võivad olla seotud tagakiusamise aluseks sooidentiteet ja poliitiline meelsus või rahvus.

Punktis 8 nimetatud päritoluriigi andmed on vajalikud eelkõige määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 3 punkti 2, artikli 13 lõike 7 punkti a alusel, seal toimuva olukorra hindamiseks ning taotleja ütluste usutavuse hindamiseks. Rahvusvahelise kaitse taotlejate hulgas võib olla kodakondsuseta inimesi ja pikka aega väljaspool oma kodakondsusjärgse riigi territooriumil elavaid inimesi, mistõttu on vajalik hinnata laiemalt ka taotleja päritoluriiki turvalise tagasi pöördumise võimalikkust.

Punktides 9 – 12 on loetletud eriliiki isikuandmed, milleks on rass, rahvus ja rahvusrühm; usuline kuuluvus; poliitilised vaated ja sotsiaalsesse gruppi kuulumine. Tegemist on 1951. aasta ÜRO Pagulasseisundi konventsiooni artiklis 1 A esmakordselt sätestatud pagulase terminis

sisalduva asjaolude loeteluga, mis on ka EL ühtse rahvusvahelise kaitse süsteemi üheks olulisemaks nurgakiviks. Näiteks ka määruse (EL) 2024/1347 (kvalifikatsiooni kohta) artikli 3 punktide 5 ja 6 alusel ilmne, et rahvusvahelise kaitse vajaduse hindamiseks on kohustuslik töödelda taotleja rassi, usu, rahvuse, poliitiliste vaadete ja teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumise andmeid ning eelmiste ja praeguse kodakondsuse andmeid või andmeid kodakondsuse puudumise kohta ning kõiki muid andmeid, mis võivad viidata asjaolule, et taotleja elu ja vabadus võib olla ohus.

Punktides 13 ja 14 nimetatud biomeetrilised andmed võetakse Eurodac-süsteemi sisestamiseks, isiku tuvastamiseks ning vastutava liikmesriigi määramiseks määruses (EL) 2024/1258 (Eurodac-süsteemi kohta) ja määruse (EL) 2024/1351 (rändealduse kohta) sätestatud alusel ja korras.

Punktis 16 nimetatud muude võõrkeelte oskuse andmed on vajalikud muuhulgas näiteks määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 8 artikli 13 rakendamiseks. PPA-l on kohustus teavitada taotlejat keeles, millest ta aru saab või millest arusaamist võib temalt eeldada. Samuti on PPA-l kohustus korraldada menetlustoimingute ja dokumentide tõlge. Selleks, et PPA teaks millises keeles suulist ja kirjalikku tõlget korraldada on vajalik teada milliseid keeli peale emakeele välismaalane oskab.

Punktis 20 nimetatud menetlusliku eritagatise või vastuvõtu erivajaduse andmeid on vaja selleks, et tagada iga välismaalase tegelik menetluses osalemise võimalus olenemata tema vanusest, tervislikest asjaoludest, suutlikkust takistavatest asjaoludest, muudest eripäradest või traumadest. Menetlusliku eritagatise ja vastuvõtu erivajaduse hindamine on sätestatud VRKS §-des 21 jj ning määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artiklis 20.

Punktis 19 nimetatud viisade andmed, **punktis 21** nimetatud reisteeconnna ning Eestisse saabumise ja viibimise andmed on vajalikud määruse (EL) 2024/1351 (rändealduse kohta) määruse alusel vastutava liikmesriigi määramiseks. Samal eesmärgil ning korduvate rahvusvahelise kaitse taotluste tuvastamiseks on vajalikud ka **punktis 22** nimetatud varasemalt esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste andmed.

Paragrahvi 9 lõikes 4 on loetletud andmed, mis täiendavalt lõikele 1 tuleb lähedaste sugulaste ja perekonnaliikmete kohta esitada juhul kui taotlejal on perekonnaliikmed või lähedased sugulased.

Nimetatud andmeteks on nimed, sugu, suhe taotlejaga, abielu sõlmimise või kooselu registreerimise andmed, Eesti isikukood või sünniaeg, kodakondsused, sünnikoht ja kontaktandmed. Samuti andmete esitamise kuupäev ja allkiri.

Perekonnaliikmete andmed on vajalikud perekonna taasühendamise menetluseks, saatjata alaealise perekonnaliikmete otsimiseks ja taotleja tausta ning ütluse usutavuse hindamiseks.

Paragrahvi 9 lõikes 5 on loetletud andmed, mida peab esitama rahvusvahelise kaitse saaja perekonnaliikme elamisloa taotleja juhul kui tema lõikes 1 nimetatud andmete alusel on selgunud, et välismaalasel on seosed lõike 1 punktides 16 või 17 nimetatud asjaoludega. Sellisel juhul tuleb perekonnaliikmel täpsustada muuhulgas sõjaväelistes koolides õppimise asjaolusid, relvajõududesse kuulumise asjaolusid, sõjaväelistes operatsioonides osalemise asjaolusid ning kirjeldada teenistuse- või töökäiku.

Paragrahvi 9 lõigetes 6-11 on sätestatud erandid ülaltoodu suhtes.

Lõige 6 on erand lõike 5 suhtes, ning sellega on täpsustatud, et NATO liikmesriigi kodanik ei ole kohustatud nimetatud andmeid esitama.

Lõige 7 on erand lõike 1 punktide 10, 13–17 ning lõigete 3 ja 4 suhtes. Kui tegemist on elamisloa pikendamise taotlusega, siis neid andmeid ei pea taotleja esitama kui need ei ole võrreldes esmakordse elamisloa taotlemisega muutunud. Andmete esitamisel kehtib jätkuvalt minimaalsuse põhimõte ehk tähtajalise elamisloa pikendamise taotlemisel tuleb esitada üksnes andmed, mis ei ole PPA-le eelmisest elamisloa taotlemisest teada.

Lõige 8 on erand lõike 1–3 suhtes, ning loetleb andmed, mida on vajalik juhul kui tegemist on korduva rahvusvahelise kaitse taotlusega. Määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artikli 3 lõike 19 alusel on korduv taotlus selline uus rahvusvahelise kaitse taotlus, mille esitamiseks avaldatakse soovi mis tahes liikmesriigis pärast eelmise taotluse kohta lõpliku otsuse tegemist, sealhulgas juhul, kui selle taotluse suhtes on tehtud selle sõnaselgelt või kaudselt tagasivõtmise tõttu keelduv otsus. Kui selline taotlus esitatakse, siis tuleb selle vastuvõetavuse ja menetluse alustamise otsustamiseks esitada ainult taotleja üldandmed ja need andmed, mida taotleja esitab uute andmetena.

Lõikes 9 sätestatakse, et rahvusvahelise kaitse saaja perekonnaliikme elamisloa taotleja esitab rahvuse ja emakeele andmed ainult oma nõusolekul registripõhise rahva ja eluruumide loenduse peamise eesmärgi täitmiseks. Nimetatud andmed on eelpool kirjeldatu alusel vajalik kohustuslikuna esitada ainult juhul kui tegemist on rahvusvahelise kaitse vajaduse hindamisega, sest rahvus on üks viiest tagakiusamise aluseks olevast asjaolust ning emakeele andmed on vajalikud päritolu tuvastamiseks ja tõlke korraldamiseks.

Lõigetes 10 ja 11 täpsustatakse, et erinevalt lõike 3 punktide 13 ja 14 võetakse elamisloa taotluse esitamisel rahvusvahelise kaitse saaja perekonnaliikmelt sõrmejäljed isikut tõendavate dokumentide seaduse alusel ja korras.

Eelnõu 3. peatükiga kehtestatakse elamisloa taotluse lisadokumendid.

Eelnõu §-i 10 lõike 1 kohaselt esitab elamisloa taotleja foto ja peatükis 3 nimetatud lisadokumendid. Foto on rahvusvahelise kaitse taotluse menetluses vajalik Eurodac-süsteemi edastamiseks ja taotleja tunnistuse väljastamiseks. Elamisloa taotluses on foto vajalik elamisloakaardi ja reisidokumendi väljastamiseks. See, millise elamisloa taotleja millised lisadokumendid esitab on sätestatud järgnevas §-des 11–18.

Paragrahvi 10 lõikes 2 täpsustatakse, et juhul kui on tegemist välismaalaste seaduse (edaspidi *VMS*) § 216 lõike 1 punktis 2 nimetatud olukorraga, siis lisab rahvusvahelise kaitse saaja perekonnaliikme elamisloa taotleja taotlusele põhjendused, miks tal ei ole võimalik esitada tähtajalise elamisloa taotlust Eesti välisesindusele ning asjaolusid tõendavate dokumentide koopiad või selgitused nende puudumise kohta. Üldjuhul esitab rahvusvahelise kaitse saaja perekonnaliige tähtajalise elamisloa taotluse Eesti välisesinduses ning PPA-s saab tähtajalise elamisloa taotluse esitada rahvusvahelise kaitse saaja perekonnaliige, kes viibib Eestis seaduslikult. Viidatud VMS-i sätte kohaselt on tegemist olukorraga kui tähtajalise elamisloa taotluse on PPA-le esitanud ebaseaduslikult riigis viibiv välismaalane, kellel puudub mõjuval põhjusel võimalus esitada tähtajalise elamisloa taotlus Eesti välisesindusele, välja arvatud juhul, kui tema lahkumiskohustus kuulub sundtäitmisele ning sel juhul on nõutava esitada ka täiendavad põhjendused ja dokumendid.

Eelnõu §-s 11 loetletakse lisadokumendid, mis peab esitama Eestis elava rahvusvahelise kaitse või ajutise kaitse saanud abikaasa või registreeritud elukaaslase juurde elama asumiseks esitatud tähtjalise elamisloa taotleja.

Nendeks lisadokumentideks on abielu sõlmimist või kooselu registreerimist tõendav dokument või selgitus selle puudumise kohta; kirjalik selgitus, mis sisaldab andmeid taotleja eelmiste abikaasade või registreeritud elukaaslaste kohta, sealhulgas nimi, Eesti isikukood või sünniaeg ja abielu või registreeritud kooselu kestuse kohta ning kirjalik kutse rahvusvahelise kaitse saanud abikaasalt või registreeritud elukaaslaselt, kelle juurde elama asumiseks elamisluba taotletakse.

Loetletud lisadokumendid on vajalikud Eestisse saabuva perekonnaliikme tuvastamiseks, andmete kontrollimiseks ning perekonna või kooselu tegelikkuse hindamiseks.

Eelnõu §-s 12 loetletakse lisadokumendid, mis tuleb esitada alaealisel või täisealisel välismaalasel, kes taotleb elamisluba, et asuda elama Eestis elava rahvusvahelise kaitse või ajutise kaitse saanud vanema juurde.

Lõikega 1 sätestatakse lisadokumendid, mille peab esitama laps. Nendeks on sünnitunnistus või selgitus selle puudumise kohta ning kirjalik kutse vanemalt, kelle juurde elama asumiseks elamisluba taotletakse, välja arvatud juhul, kui taotluse esitab vanem, kelle juurde elama asumiseks elamisluba taotletakse.

Lõikega 2 sätestatakse täpsustus, et kui tegemist on täisealise lapsega, kes ei ole tervises seisundi või puude tõttu suuteline iseseisvalt toime tulema, siis on vajalik lisada ka dokument, mis tõendab, et taotleja ei ole tervises seisundi või puude tõttu suuteline iseseisvalt toime tulema. Ka siin kehtib põhimõte, et juhul kui on objektiivsed põhjused, miks sellist pädevate asutuste dokumenti ei ole võimalik esitada, siis tuleb lisada põhjendused nimetatud dokumendi puudumise kohta. Kui tegemist on olukorraga, kui elamisloa taotleja on pidanud tagakiusamise või tõsise ohu tõttu põgenema sarnaselt varem Eestisse jõudnud pereliikmega, siis võib olla põhjendatud, et sarnaselt rahvusvahelise kaitse saajaga ei pruugi ka temal olla objektiivselt võimalik originaaldokumente esitada.

Lõikega 3 sätestatakse, et kui tähtjalise elamisloa taotlejaks on alaealine laps, siis tuleb taotlusele lisada Eesti välisesinduses või PPA-s antud kinnitus, selle lapse Eestisse mitte elama asuvalt teiselt vanemalt, et see vanem on nõus, et tema laps asub elama Eestisse. Juhul kui selline allkirjastatud isiklikult antud kinnitus puudub, siis tuleb lisada selgitus selle puudumise kohta. Nimetatud lisadokument on vajalik laste õiguste kaitsmiseks ning laste väärkohtlemise, sealhulgas inimkaubanduse ohvriks langemise ennetamiseks. Samas võib ette tulla objektiivseid asjaolusid, kui isiklikult Eesti välisesinduses või PPA-s antud kinnituse lisamine ei ole võimalik. Näiteks kui vanem on hukkunud, sõjaväeteenistuses või tema asukoht on põgenemise tõttu teadmata.

Lõikega 4 sätestatakse erand lõike 3 suhtes. Selle kohaselt ei pea lapse Eestisse elama asumise nõusolekut andma, kui sama vanem on alaealise lapse eest elamisloa taotluse esitanud. Nimetatud juhul eeldatakse elamisloa esitanud vanema nõusolekut, mis tõttu ei ole täiendav kinnitamine vajalik.

Eelnõu §-s 13 loetletakse lisadokumendid, mille on kohustatud taotluse juurde lisama välismaalane, kes tuleb Eestis elava rahvusvahelise kaitse või ajutise kaitse saanud täisealise lapse või lapselapse juurde.

Nimetatud juhul tuleb lisadokumentidena esitada sugulussuhet tõendavad dokumendid või selgitus nende puudumise kohta; taotleja terviseseisundit tõendav dokument, kui ülalpidamise vajadus tuleneb terviseseisundist, või selgitus selle puudumise kohta; selgitus muudest perekondlikest sidemetest tuleneva toe puudumise kohta päritoluriigis ja kirjalik kutse lapselt või lapselapselt, kelle juurde elama asumiseks elamisluba taotletakse.

Loetletud lisadokumendid on vajalikud Eestisse saabuva perekonnaliikme tuvastamiseks ning perekondlike sidemete ja abivajaduse kontrollimiseks.

Eelnõu §-s 14 sätestatakse lisadokumentide loetelu, mille peab esitama alaealine laps või täisealine piiratud teovõimega või teovõimetu välismaalane, kes taotleb elama asumist oma Eestis elava rahvusvahelise kaitse või ajutise kaitse saanud eestkostja juurde.

Nimetatud juhul tuleb lisadokumentidena esitada eestkoste määramist tõendavad dokumendid või selgitus nende puudumise kohta ja kirjalik kutse Eestis rahvusvahelise kaitse saanud eestkostjalt, kelle juurde elama asumiseks elamisluba taotletakse.

Loetletud lisadokumendid on vajalikud Eestisse saabuva perekonnaliikme tuvastamiseks ning seatud eestkoste kontrollimiseks.

Eelnõu §-ga 15 sätestatakse loetelu lisadokumentidest, mille on kohustatud esitama taotleja, kes on seotud välisriigi luure- või julgeolekuteenistusega või relvajõududega.

Nimetatud seotuse korral tuleb **lõike 1** kohaselt täiendavate dokumentidena esitada töö- ja teenistuskäiku tõendav dokument; auastet tõendav dokument, kui taotlejal on auaste ja dokument, mis tõendab taotleja reservi arvamist või erru minemist, kui taotleja on reservi arvatud või erru läinud.

Loetletud lisadokumendid või selgitus nende puudumise kohta on vajalik võimaliku julgeolekuohu hindamiseks. Inimese käitumisest tulenevat ohtu Eesti riigi julgeolekule hindab Kaitsepolitseiamet, keda PPA kaasab elamisloa taotluse menetluse raames. Oht Eesti riigi julgeolekule on aluseks elamisloa andmisest keeldumiseks. Otsuse tegemisel peab lähtuma proportsionaalsuse põhimõttest inimese õiguse suhtes perekonnaelule ja perekonna taasühendamisele.

Lõikega 2 nähakse ette, et „Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise kokkuleppe Vene Föderatsiooni relvajõudude pensionäride sotsiaalsete tagatiste küsimustes Eesti Vabariigi territooriumil” artikli 2 punktis 3 märgitud, täpsustatud ja Eesti aktsepteeritud nimekirja kuuluv perekonnaliige, kes on teeninud välisriigi relvajõududes ja sealt erru läinud, esitab lisaks käesolevas määruses sätestatud tähtajalise elamisloa taotlemisel nõutud dokumentidele töö- ja teenistuskäiku tõendava dokumendi. Need dokumendid või selgitus nende puudumise kohta nimetatud välismaalastelt on vajalik selleks, et hinnata elamisloa andmisega seotud asjaolusid.

Lõikega 3 sätestatakse erand lõike 1 ja 2 suhtes ning täpsustatakse, et loetletud dokumente ei pea esitama kui taotleja on NATO liikmesriigi kodanik või kui dokumendid on esitatud varem rahvusvahelise kaitse ja elamisloa või pikaajalise viisa taotlemisel ja dokumentides kajastatud

asjaolud ei ole pärast pikaajalise viisa või eelmise elamisloa taotluse esitamist muutunud. Andmete esitamisel kehtib jätkuvalt minimaalsuse põhimõte ehk elamisloa taotlemisel tuleb esitada üksnes andmed, mis ei ole PPA-le teada.

Eelnõu §-ga 16 loetletakse lisadokumendid, mille peab esitama ajutise kaitse saaja.

Loetletud dokumentideks on isikut ja kodakondsust tõendavad dokumendid ning muud dokumendid, mis võivad aidata kaasa isiku ja kodakondsuse tuvastamisele; viisad ja elamisload või viisast ja elamisloast keeldumise otsused ja nende alusdokumendid ning muud piiriületusi tõendavad dokumendid ja perekondlikke suhteid tõendavad dokumendid.

Loetletud dokumendid on vajalikud isiku ja kodakondsuse tuvastamiseks, kodumaalt lahkumise aja ja viisi tuvastamiseks ning tausta ja perekonna taasühendamise korraldamiseks.

Eelnõu §-ga 17 sätestatakse kirjaliku kutsega seotud andmed, mida esitab Eestis elav rahvusvahelise kaitse saaja või ajutise kaitse saaja, kellel on kutsuja kohustused.

Lõikega 1 määratakse, millised andmed tuleb esitada kirjalikus kutses rahvusvahelise kaitse saaja perekonnaliikme elamisloa taotleja ja kutsuja kohta. **Lõigetega 2–3** sätestatakse, milliseid andmeid lisaks lõikes 1 loetletule tuleb sõltuvalt kutsutavast täiendavalt esitada. Kui kutsutav on abikaasa või registreeritud elukaaslane, siis tuleb kutsujal täiendavalt esitada andmed oma välisriigis sõlmitud varasemate abielude kohta, sealhulgas endise abikaasa või registreeritud elukaaslase nimi, kodakondsus, Eesti isikukood või sünniaeg ja abielu või registreeritud kooselu kestus. Juhul kui tegemist on lapse enda juurde elama kutsumisega, siis tuleb kutsujal täiendavalt esitada teise vanema nimi, Eesti isikukood või sünniaeg; teise vanema kontaktandmed, sealhulgas kontaktaadress, e-posti aadress ja telefoninumber, välja arvatud juhul, kui need ühtivad teise vanema andmetega.

Lõigetega 4–7 sätestatakse, milliseid asjaolusid kutsuja kutset allkirjastades kinnitab. Kutset allkirjastades kinnitab kutsuja järgmist:

- ta elab Eestis;
- tal on legaalne sissetulek, mis tagab tema ja tema perekonnaliikmete toimetuleku Eestis;
- perekonnal on VMS §-s 120 sätestatud nõuetele vastav ravikulukindlustuse leping või taotleja on ravikindlustuse seaduse kohaselt kohustusliku ravikindlustusega kindlustatud isik;
- taotleja hakkab elama Eestis ning abielu või registreeritud kooselu ei ole fiktiivne;
- alaealise lapse Eestisse elama asumine ei kahjusta lapse õigusi ega huve ning tema õiguslik, majanduslik ega sotsiaalne seisund ei halvene selle tõttu;
- täisealine laps hakkab elama Eestis ning ta kohustub kandma täisealise lapse hooldus- ja ravikulud;
- elamisloa taotlejal ei ole võimalik saada ülalpidamist või toetust teistelt perekonnaliikmetelt oma päritoluriigis ning kutsuja kohustub kandma taotleja hooldus- ja ravikulud.

Nimetatud andmed ja kinnitused on vajalikud peresidemete ja põlvnemise kohta käivate andmete kontrollimiseks ning laste väärkohtlemise vältimiseks. Samuti elamisloa andmise tingimuste täitmise kontrollimiseks ning VRKS § 46 lõikes 3 sätestatud kutsuja kohustuste tagamiseks.

Eelnõu §-ga 18 sätestatakse lisadokumendina tõend legaalse sissetuleku kohta, mis sisaldab vähemalt andmeid sissetuleku suuruse, regulaarsuse ja allikate kohta. Nimetatud tõend tuleb esitada ainult juhul, kui rahvusvahelise kaitse saaja, kelle juurde elama asumiseks perekonnaliige elamisloa taotleb, on enne nimetatud taotluse esitamist saanud kaitse enam kui 4 kuud varem. Selline ajaline piirang on seatud VRKS § 46, direktiiv 2003/86/EÜ (perekondade taasühendamise kohta) ja direktiivi 2024/1346 (vastuvõtu kohta) alusel.

Rahvusvahelise kaitse taotlejatel on keelatud rahvusvahelise kaitse menetluse ajal töötada kui taotleja ainukeseks seaduslikuks aluseks riigis viibida on rahvusvahelise kaitse taotleja staatus. Sellel ajal tuleb riigil talle tasuta majutust ja sellega seotud vajalikke teenuseid pakkuda. VRKS §-i 91 kohaselt on sätestatud vastuvõtutingimuste saamise õigusele ajaline tähtaeg, mille jooksul peab Sotsiaalkindlustusamet (edaspidi SKA) majutuskeskusest iseseisva elukoha leidmise tuge pakkuma ja majutuskeskuse elanik on kohustatud välja kolima. Selleks tähtjaks on neli kuud elamisloa andmise päevast arvates. Sellega on kehtestatud maksimaalne ajaline piirang peale elamisloa saamist majutuskeskuses elamise jätkamiseks. Tavapärane praktika näitab, et sobilik eluruum ja töökoht on üldjuhul võimalik nelja kuu jooksul leida, kui taotleja osaleb taotlemise ajal kohanemisprogrammis sh õpib eesti keelt. Kaitse saaja kohustus on teha koostööd eluaseme leidmisel ja kolimise ettevalmistamisel.

Põhjusel, et taotlejal on keelatud rahvusvahelise kaitse taotlemise ajal 6 kuu pikkusel perioodil töötada ning ta peab hiljemalt nelja kuu jooksul peale elamisloa saamist suutma leida endale iseseisev elukoht ja asuda tööle, siis ei ole eluliselt võimalik nimetatud välismaalaselt nõuda tõendit legaalse sissetuleku kohta perioodi kohta, millal tal ei olnud õigust töötada või millal ta oli veel vastuvõtu saaja. Samal põhjusel ei ole sätestatud ka ajalist perioodi, mida legaalse sissetuleku tõend peaks katma.

Eelnõu 4. peatükis sätestatakse elamisloa pikendamise taotlemine ja taotluse lisadokumendid

Peatükis on reguleeritud kõikide EL ühise rahvusvahelise kaitse süsteemi õigusaktide ja VRKS alusel antud elamislubade pikendamise kord ning esitatavate andmete ja tõendite loetelu. Nimetatud kord ei sisalda rahvusvahelise kaitse vajaduse aluseks olevate asjaolude hindamist, mida reguleerivad määrused (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) ja (EL) 2024/1347 (kvalifikatsiooni kohta).

Eelnõu §-s 19 sätestatakse tähtajalise elamisloa pikendamise taotluse esitamine.

Lõikega 1 määratakse tähtaeg, millal välismaalasel tuleb PPA-le esitada elamisloa pikendamise taotlus. Selleks tähtjaks on vähemalt neli kuud enne kehtiva elamisloa tähtaja lõppemist. Nimetatud tähtaeg kehtib nii rahvusvahelise kaitse alusel elamisloa saanud, ajutise kaitse alusel elamisloa saanud kui ka perekonnaliikme elamisloa saanud inimeste korral. Nimetatud aega on vajalik selleks, et PPA- oleks tegelik võimalus kontrollida, kas elamisloa andmise tinginud asjaolud on endiselt kehtivad ning kas asjaolude muutumise korral on vajalik teha uus sisuline otsus. Näiteks juhul kui poliitiline või inimõiguste alane olukord taotleja koduriigis on paranenud, siis on PPA-l kohustus hinnata sellise positiivse muutuse ulatust ja kestvust. Näiteks kui abielu on lahutatud, siis on vajalik hinnata, kas perekonnaliige kuulub sellegipoolsest näiteks sotsiaalsesse gruppi, mistõttu võib teda kodumaale tagasi pöördumisel tõenäoliselt oodata tagakiusamine või muu tõsine kahju. Näiteks võib asjaolude muutus tähendada, et pagulasena tunnustamine tuleb ümber kvalifitseerida täiendavaks kaitseks. PPA andmete kohaselt oli rahvusvahelise kaitse taotluse menetlemise keskmine aeg 2025. aastal 51 tööpäeva ning elamisloa pikendamise taotluse keskmine aeg samal aastal oli 65 tööpäeva. Enne Venemaa

Föderatsiooni algatatud täiemahulist sõda Ukraina vastu, mis tingis ajutise kaitse rakendamise ja suurendas märkimisväärselt ka rahvusvahelise kaitse taotluste arvu oli keskmine taotluste läbivaatamise aeg mõnevõrra lühem. 2021. aasta PPA andmete alusel oli rahvusvahelise kaitse taotluse keskmiseks menetluse ajaks 52 tööpäeva ja elamisloa pikendamise taotluse menetlemise keskmiseks ajaks oli 47 tööpäeva. Seega on hinnanguliselt rahvusvahelise kaitse taotluse menetlemise keskmine aeg umbes 50 tööpäeva ja elamisloa pikendamise keskmine aeg umbes 55 tööpäeva, mis on hinnanguliselt vähemalt 2,5 kuud. Seetõttu on vajalik jääda praegu kehtiva elamisloa pikendamise menetluse tähtaja juurde ning rakendada sama tähtaega ka rahvusvahelise kaitse saaja perekonnaliikme elamisloa taotlemise ja selle pikendamise korral. Tähtaja seadmisel tuleb arvestada ka uue isikut tõendava dokumendi välja andmise ajaga, mis on kuni 30 päeva. Seetõttu on vajalik sätestada läbivalt ka sama tähtaeg elamisloa pikendamise esitamisele, mis on 4 kuud enne elamisloa tähtaja lõppemist.

Lõikega 2 sätestatakse elamisloa taotlusele lisatavad dokumendid, milleks on foto; kirjalik kutse, mis vastab sama määruse §-s 17 sätestatule ning dokument legaalse sissetuleku kohta taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuue kuu jooksul, milles esitatakse vähemalt sissetuleku suurus, regulaarsus ja allikad.

Lõige 3 on erand lõike 2 punkti 2 suhtes. Nimelt täpsustatakse, et kirjalikku kutset ei ole vaja esitada, kui selles olevad andmed ei ole elamisloa kehtivuse ajal muutunud. Sellisel juhul asendatakse kutse vastava kinnitusega. Andmete esitamisel kehtib jätkuvalt minimaalsuse põhimõte ehk elamisloa pikendamise taotlemisel tuleb esitada üksnes andmed, mis ei ole PPA-le teada.

VRKS § 47 lõige 3 kohaselt on rahvusvahelise kaitse saajal, kelle juures elava pereliikme elamisluba pikendatakse, kutsuja kohustused ning tulenevalt VRKS § 47 lõikest 4 peab perekonnaliikme tähtajalise elamisloa pikendamisel rahvusvahelise kaitse saajal olema piisav legaalne sissetulek, mis tagab perekonna ülalpidamise Eestis. Seega on vaja ka rahvusvahelise kaitse saaja perekonnaliikme elamisloa pikendamisel esitada kirjalik kutse ja dokument legaalse sissetuleku kohta taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuue kuu jooksul, milles esitatakse vähemalt sissetuleku suurus, regulaarsus ja allikad.

Taotlemisel esitatavat fotot kasutatakse elamisloakaardi väljaandmiseks. Kutse või seda asendav kinnitus tuleb esitada juhul, kui tegemist on perekonna taasühendamise alusel antud perekonnaliikme elamisloaga. Kutse või seda asendava kinnituse kohustuse eesmärk on kutsuja teadvustamine, et ka järgmisel perekonnaliikme elamisloa kehtivuse perioodil on tal samasugused kutsuja kohustused ning ta kinnitab nende jätkuvat täitmist. Legaalse sissetuleku kohta dokumendi küsimise eesmärgiks ühelt poolt on tagada perekonna toimetulek Eestis ja teiselt poolt see, et riiki elama asuv välismaalane ei muutuks koormavaks Eesti sotsiaalisüsteemile. Tulenevalt VRKS § 47 lõikest 2 võib pereliikmele antud elamisluba pikendada, kui pikendamise tingimused on täidetud. Otsuse tegemisel peab lähtuma proportsionaalsuse põhimõttest inimese õiguse suhtes perekonnavalule ja perekonna taasühendamisele. Seega tähtajalise elamisloa pikendamine või sellest keeldumine on igakordne PPA kaalutusotsus. PPA peab iga taotleja olukorda üksikjuhtumi põhiselt hindama ning rakendama seadust arvestades seaduse eesmärki ja nii, et see ei viiks põhiseaduse ja EL õigusega vastuolus oleva tulemuseni.

Eelnõu §-s 20 määratakse Eestis elava rahvusvahelise kaitse või ajutise kaitse saanud vanema juurde elama asumiseks esitatud tähtajalise elamisloa pikendamise taotluse lisadokumendid.

Lõikega 1 täpsustatakse §-i 19 lõiget 2 ning sätestatakse, et täisealine laps, kes ei ole tervises seisundi või puude tõttu suuteline iseseisvalt toime tulema, peab lisaks esitama vastava tõendi nimetatud suutlikkuse puudumise kohta või selgituse selle dokumendi puudumise kohta. Nimetatud dokumendi alusel on võimalik PPA-l hinnata, et elamisloa andmise aluseks olevad asjaolud on endiselt samad.

Lõikega 3 sätestatakse §-i 19 lõike 2 punkti 2 ja lõike 3 täpsustus. Nimelt kinnitab kutse või kinnituse allkirjastaja, et ta kohustub jätkuvalt st ka uue tähtajalise elamisloa kehtivuse ajal, kandma täisealise lapse hooldus- ja ravikulud. Andmete esitamisel kehtib jätkuvalt minimaalsuse põhimõte ehk elamisloa pikendamise taotlemisel tuleb esitada üksnes andmed, mis ei ole PPA-le teada.

Eelnõu §-s 21 sätestatakse Eestis elava rahvusvahelise kaitse saanud või ajutise kaitse saaja täisealise lapse või lapselapse juurde elama asumiseks esitatud tähtajalise elamisloa pikendamise taotluse lisadokumendid.

Sarnaselt §-i 20 lõikele 1 sätestatakse §-i 21 **lõikes 1**, et elamisloa pikendamise taotlusele tuleb lisada dokument, mis tõendab, et taotleja ei ole tervises seisundi või puude tõttu suuteline iseseisvalt toime tulema või selgitus selle dokumendi puudumise kohta. Nimetatud dokumendi alusel on võimalik PPA-l hinnata, et elamisloa andmise aluseks olevad asjaolud on endiselt samad.

Lõikega 2 sätestatakse erand lõike 1 suhtes, ning täpsustatakse, et kui andmed ei ole elamisloa kehtivuse ajal muutunud, siis ei ole tõendit vaja uuesti esitada. Andmete esitamisel kehtib jätkuvalt minimaalsuse põhimõte ehk elamisloa pikendamise taotlemisel tuleb esitada üksnes andmed, mis ei ole PPA-le teada.

Lõikega 3 sätestatakse analoogselt §-i 20 lõikele 3 täpsustus §-i 19 lõike 2 punkti 2 ja lõike 3 suhtes. Siin aga loetletakse, et eespool nimetatud kutse või kinnituse allkirjastamisega kinnitab rahvusvahelise kaitse saajast kutsuja täiendavalt, et perekonnaliikmel, kes elamisloa pikendamist taotleb, ei ole jätkuvalt võimalik saada ülalpidamist või toetust teistelt perekonnaliikmetelt tema päritoluriigis ning ta kohustub jätkuvalt kandma elamisloa pikendamise taotleja hooldus- ja ravikulud.

Eelnõu §-s 22 sätestatakse lisadokumendid, mida peab elamisloa pikendamise taotleja esitama, kui ta on või oli seotud välisriigi luure- või julgeolekuteenistusega või relvajõududega.

Sarnaselt §-dele 20 ja 21 sätestatakse ka siin sama põhimõte, et lisadokumendid on vaja esitada ainult juhul kui andmed on muutunud. Samuti korraldatakse parema selguse tagamiseks, et kui tegemist on taotlejaga, kes on NATO liikmesriigi kodanik, siis ei ole vaja täiendavaid dokumente esitada, nii nagu seda ei pidanud tegema ka esmakordsel elamisloa taotlemisel.

5. peatükk reguleerib rahvusvahelise kaitse äravõtmist ja elamisloa kehtetuks tunnistamist.

Nagu eespool selgitatud, siis määrukses, sealhulgas selle viiendas peatükis, ei kajastata EL ühise rahvusvahelise kaitse õigustikus reguleeritud, ega korrata seaduse tasandil sätestatud norme. Rahvusvahelise kaitse ära võtmise menetlusnormid on sätestatud määruse (EL) 2024/1348 (menetluse kohta) artiklites 66–68 ning ära võtmise alused on sätestatud määruse (EL) 2024/1347 (kvalifikatsiooni kohta) artiklites 14 ja 19.

Eelnõu §-s 23 sätestatakse rahvusvahelise kaitse äravõtmise ja elamisloa kehtetuks tunnistamise algatamine ja otsustamine eespool selgitatud normide rakendamiseks elamisloa osas.

Lõikega 1 pannakse PPA-le kohustus saata rahvusvahelise kaitse saajale tema kaitse ära võtmise ja sellest tuleneva elamisloa kehtetuks tunnistamise menetluse algatamise teade kirjalikult ning viivitusteta. **Lõikega 2** pannakse PPA-le kohustus teha kaitse saajale viivitamata ning kirjalikult teatavaks otsus kaitse ära võtmise ja elamisloa kehtetuks tunnistamise kohta. **Lõikega 3** sätestatakse, et kui menetluse tulemusel otsustab PPA kaitse alles jätta ning elamisluba kehtivaks jätta, siis ka menetluse lõpetamise kohta saadetakse välismaalasele viivitamata kirjalik teave.

Rahvusvahelise kaitse ära võtmise menetlusele ja elamisloa kehtetuks tunnistamise menetlusele kohalduvad haldusmenetluse seaduses (edaspidi *HMS*) sätestatud tähtajad. HMS § 5 kohaselt viiakse haldusmenetlus läbi eesmärgipäraselt ja efektiivselt, samuti võimalikult lihtsalt ja kiirelt, vältides üleliigseid kulutusi ja ebameeldivusi isikutele. Samuti viiakse menetlustoimingud läbi viivituseeta, kuid mitte hiljem kui seaduses või määruses sätestatud tähtaja jooksul. Kuna seaduses ega määruses ei ole rahvusvahelise kaitse ära võtmise ja sellega seotud elamisloa kehtetuks tunnistamise menetluse ega ka perekonnaliikme elamisloa kehtetuks tunnistamise menetluse tähtaega sätestatud, siis võib PPA algatatud menetluse tähtaja ise määrata lähtudes eesmärgipärasuse, efektiivsuse, lihtsuse ja kiiruse ning eelkõige inimesele võimalikult vähe kulutusi ja koormuse tekitamise põhimõtetest lähtuvalt.

Eelnõu 6. peatükiga sätestatakse taotleja teise liikmesriiki üleviimine.

Peatükk koosneb ühest artiklist ning käsitleb elamisluba taotleva ajutise kaitse saaja üleviimist ühest EL liikmesriigist teise liikmesriiki perekonna taasühendamise eesmärgil VRKS § 86 rakendamiseks ja direktiivi 2001/55/EÜ (ajutise kaitse kohta) artikli 26 üle võtmiseks.

Eelnõu §-s 24 sätestatakse andmete ja tõendite loetelu, mida PPA peab esitama teisele EL liikmesriigile, kuhu elamisloa taotleja tema nõusolekul üle viiakse. Andmete edastamise eesmärk on taotleja tuvastamine, peresidemete kontrollimine ning taotleja nõusolekus veendumine. Seetõttu on esitatavateks andmeteks taotleja nimi; taotleja sünniaeg- ja koht; taotleja sugu; taotleja kodakondsus; taotleja foto; andmed taotleja isikut tõendava ja reisidokumendi kohta ning andmed perekonnaliikmete kohta teises liikmesriigis ja dokument, mis tõendab taotleja nõusolekut tema üleviimiseks teise liikmesriiki.

Eelnõu 7. peatüki ja §-ga 25 sätestatakse määruse jõustumise aeg. Määrust jõustub 12. juunil 2026. aastal, sest on seotud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse 831SE jõustumisega samal päeval.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on seotud Euroopa Liidu õigusega. Eelnõus on arvestatud Euroopa Liidu õigusega ning viidud Eesti siseriiklik õigus sellega vastavusse. Eelnõu on seotud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1347, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et

kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule, millega muudetakse nõukogu direktiivi 2003/109/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2011/95/EL (ELT L, 2024/1347, 22.05.2024);

- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1348, millega luuakse rahvusvahelise kaitse ühine menetlus liidus ja tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2013/32/EL (ELT L, 2024/1348, 22.05.2024);
- 3) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1349, millega kehtestatakse piiril toimuv tagasisaatmismenetlus ja muudetakse määrust (EL) 2021/1148 (ELT L, 2024/1349, 22.5.2024);
- 4) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1350, millega luuakse liidu ümberasustamise ja humanitaarsetel põhjustel vastuvõtmise raamistik ning muudetakse määrust (EL) 2021/1147 (ELT L, 2024/1350, 22.05.2024);
- 5) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1351, mis käsitleb varjupaiga- ja rändehaldust ning millega muudetakse määruseid (EL) 2021/1147 ja (EL) 2021/1060 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 604/2013 (ELT L 2024/1351, 22.05.2024);
- 6) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1356, millega kehtestatakse kolmanda riigi kodanike taustakontroll välispiiridel ning muudetakse määrusi (EÜ) nr 767/2008, (EL) 2017/2226, (EL) 2018/1240 ja (EL) 2019/817 (ELT L, 2024/1356, 22.05.2024);
- 7) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1358, millega luuakse biomeetriliste andmete võrdlemise Eurodac-süsteem, et kohaldada tulemuslikult määruseid (EL) 2024/1351 ja (EL) 2024/1350 ja nõukogu direktiivi 2001/55/EÜ ning tuvastada ebaseaduslikult riigis viibivad kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud, ning mis käsitleb liikmesriikide õiguskaitseasutuste ja Europol'i päringuid andmete võrdlemiseks Eurodac-süsteemi andmetega õiguskaitse eesmärgil ning millega muudetakse määruseid (EL) 2018/1240 ja (EL) 2019/818 ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 603/2013 (ELT L, 2024/1358, 22.05.2024);
- 8) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1359, mis käsitleb kriisi ja vääramatu jõuga seotud olukordi rände- ja varjupaigaküsimuste valdkonnas ning millega muudetakse määrust (EL) 2021/1147 (ELT L, 2024/1359, 22.05.2024);
- 9) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2303, mis käsitleb EL-i Varjupaigaametit ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 439/2010 (ELT L 468, 30.12.2021, lk 1–54);
- 10) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2024/1346, millega sätestatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded (ELT L, 2024/1346, 22.05.2024).

Direktiivi 2024/1346/EL vastavustabel on esitatud VRKS eelnõu 831 SE seletuskirja lisas 4. Tegu on EK-i väljatöötatud vastavustabeliga.

Eelnõu koostamisel on arvestatud isikuandmete töötlemise põhimõtteid, mis on kooskõlas isikuandmete kaitse üldmäärusega.

5. Määruse mõjud

Muudatustega kaasnevad mõjud riigiasutuste korraldusele ja siseturvalisusele. Samuti kaasnevad mõjud andmekaitsele. Muudatuste mõjusid on analüüsitud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse 831 SE seletuskirjas.

6. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Muudatuste rakendamine toob kaasa:

- 1) infosüsteemide arendamise ja haldamise kulud ning
- 2) koolitus- ja teavitustegevuse kulud.

Muudatuste rakendamine eeldab infotehnoloogilisi arendustöid. PPA tellimuse alusel teeb arendustöid RAKS-i õigusaktidega vastavusse viimiseks SMIT. Arendustööde ja infosüsteemi haldamisega kaasnevad kulud kuni 2029. aasta lõpuni on kokku 7 220 282,36 eurot, mida rahastatakse EL Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondist (edaspidi *AMIF*) ja EL Piirihalduse - ja viisapoliitika fondist (edaspidi *BMVI*) ning kaasrahastatakse Siseministeeriumi haldusala eelarvest.

RAKS järjepidevaks arendamiseks, parimate lahenduste väljatöötamiseks ning töösse rakendamiseks on perioodiks 01.01.2023–31.12.2029 planeeritud 2 370 827,20 eurot, millest moodustab 1 778 120,40 AMIF rahastus ja kaasrahastus 592 706,80 eurot Siseministeeriumi haldusala eelarvest.

Varjupaiga valdkonna IT-arenduste ülalpidamiskulud on perioodiks 01.01.2023–31.12.2029 planeeritud 309 455,16 eurot, millest AMIF rahastuse toel kaetakse 232 091 eurot. Kaasfinantseering 37 77 363,79 eurot kaetakse Siseministeeriumi haldusala eelarvest.

Infovahetuse tõhustamiseks taustakontrolli ja piirimenetluse ajal on perioodiks 1.10.2025–31.12.2029 planeeritud 4 540 000,00 eurot EL BMVI erimeetme rahastusest, mis sisaldab kaasfinantseeringut Siseministeeriumi haldusala eelarvest.

Perioodil 01.09.2025-31.12.2029 on koolitustele planeeritud kogukulu 472 951,89 eurot, mis kaetakse AMIF-st. Nimetatud summast kaetakse kõik PPA koolituste ja õpiürituste korraldamise kulud, sealhulgas ruumide ja tehnika rent, õppe- ja koolitusmaterjalide, sealhulgas e-koolituste, loomine, toimetamine ja levitamine, koolitajate tasu, lähetus- ja transpordikulud.

Abikõlbulikkuse perioodi aastate lõikes on kirjeldatud kulu planeeritud kasutada järgmiselt.

Tabel 2. PPA rahvusvahelise kaitse valdkonna koolituskulude jaotus aastatel 2025 - 2029 (autor: SIM)

aasta	2025	2026	2027	2028	2029	kokku
Summa EUR	8 700,00	151 663,89	122 974,00	93 868,00	95 746,00	472 951,89

Koolitus ja teavitustegevuse sisu hõlmab lisaks Euroopa Liidu ühise rahvusvahelise kaitse õigustiku alastele koolitustele ka perekonnaliikme elamisloa menetluses sätestatud muudatusi. Uueks elemendiks VRKS alusel tehtavate menetluste vaates on elamisloa taotlemine Eesti välisesinduse kaudu. Praegu on rahvusvahelise kaitse taotleja perekonnaliikmel võimalik elamisluba taotleda ainult Eestis kohapeal viibides. VMS alusel tehtavate menetluste puhul on see aga eelistatud ja tavapärane praktika, et tähtajalise elamisloa taotlus esitatakse Eesti välisesinduses. Rahvusvahelise kaitse taotleja perekonnaliikmete elamisloa taotluste

vastuvõtmine ei mõjuta märkimisväärselt Eesti välisesinduste töökorraldust, kuna Eesti välisesindused võtavad ka praegu välismaalastelt vastu tähtajalise elamisloa taotlusi VMS-i alusel. PPA praktika ühtlustamine perekonnaliikmete tähtajalise elamisloa taotluste menetlemisel toob tõenäoliselt kaasa ka vajaduse menetlejate ja Eesti välisesinduste töötajate täiendkoolitusteks ning juhendmaterjalide osaliseks täiendamiseks. Eelnõuga ei muudeta riigiasutuste põhiülesandeid ja töökorraldusmuudatused on ühekordsed.

Nimetatud muudatuse mõju on positiivne ja pikaajaline, sest muudab elamisloa taotlemise menetluse läbipaistvamaks ja vähendab töökoormust. Muudatused ei mõjuta rahvusvahelise kaitse ja elamisloa taotlejate, ajutise kaitse elamisloa taotlejate ega kaitse saajate perekonnaliikmete elamisloa taotluste arvu. Kõik esitatud taotlused tuleb menetleda Euroopa Liidu ühise rahvusvahelise kaitse süsteemi õigusaktide ja VRKS alusel. Seni esitatud taotluste arv lubab prognoosida, et hinnanguliselt jääb samaks ka kaitse saajate perekonnaliikmete elamisloa taotluste arv. Rahvusvahelise kaitse saajate ning sellest tulenevalt ka nende perekonnaliikmete elamisloa saajate arv on läbi aastate olnud Eestis madal ning on oluliselt tõusnud ainult kahel korral, mille on mõlemal korral põhjustanud Venemaa Föderatsiooni agressioon ja täiemahuline sõda Ukraina vastu. Isegi nimetatud tõusuaastatel on kaitse saajatega hiljem ühinenud perekonnaliikmete arv jäänud väikseks. Rahvusvahelist kaitse ja elamisloa on Eestis perioodil 2014-2025 kokku saanud 8576 inimest ja nendega liitus samal perioodil kokku 147 perekonnaliiget. Kirjeldatud statistikas ei ole kajastatud ajutise kaitse elamisloa saajaid ja nende perekonnaliikmeid, sest Euroopa Nõukogu 04.03.2022 otsuse 2022/382 alusel olid perekonnaliikmed iseseisvalt ajutise kaitse saajad. Samuti ei kajasta statistika neid perekonnaliikmeid, kes saabusid Eestisse koos.

Tabel 3. Rahvusvahelise kaitse ja perekonnaliikme taasühinemise alusel elamisloa andmise otsused 2014-2025. aastatel (andmed: PPA)

	2014	2015	2016*	2017*	2018	2019	2020	2021	2022*	2023*	2024*	2025*
rahvusvahelise kaitse saaja	20	78	154	120	35	50	26	46	2106	3817	1369	755
taasühinenud perekonnaliige	3	22	16	23	3	10	0	1	32	31	4	2

*Arvu suurenemine oli tingitud Venemaa Föderatsiooni ründest ja sõjast Ukraina vastu.

Otsest mõõdetavat rahalist tulu muudatuste rakendamisega ei kaasne. Menetluskeskkonna kaasajastamine tagab paindlikkuse, mis võimaldab tulevikus rakendada selles tõhusamalt erinevaid muudatusi. Perekonnaliikmete elamisloa taotluste menetluse ühtlustamine ja menetlusprotsessi lühendamine vähendab töökoormust. Seeläbi hoitakse pikas perspektiivis kokku tööjõu- ja arenduskulusid.

7. Määruse jõustumine

Määrus jõustub **12. juunil 2026. aastal**. Jõustumisaeg on seotud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse 831 SE jõustumisega samal kuupäeval.

8. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu saadetakse eelnõude infosüsteemi kaudu kooskõlastamiseks Justiits- ja Digiministeeriumile ja Välisministeeriumile. Eelnõu saadetakse arvamuse avaldamiseks Andmekaitse Inspeksioonile, KAPO-le, PPA-le ja SMIT-ile.